

NOVO UREĐENJE PARNIČNIH TROŠKOVA

Bodul, Dejan; Potočnjak, Jurica

Source / Izvornik: **Pravna regulativa usluga u nacionalnim zakonodavstvima i pravu evropske unije : XIX Majsko savetovanje, 2023, 1095 - 1117**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

<https://doi.org/10.46793/XIXMajsko.1095B>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:449785>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

XIX МАЈСКО
САВЕТОВАЊЕ

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА У НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВИМА И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

УРЕДНИК:
Драган Вујисић

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Крагујевац
2023.

Др Дејан Бодул, ванредни професор
Правног факултета Свеучилишта у Ријеци
Мр Јурица Поточњак

УДК: 347.9
DOI: 10.46793/XIXMajsko.1095B

НОВО УРЕЂЕЊЕ ПАРНИЧНИХ ТРОШКОВА

Резиме

Новела Закона о парничном поступку из 2019. донијела је одређене новине у погледу трошкова поступка чиме се жељела повећати разина учинковитости рјешавања судских предмета те је постојала интенција да се поступци проводе у разумном року, као и да странке, овисно о својој улози у поступку, сnose одговорност за властите поступке и трошкове који су проузрочили у тијеку поступка. У чланку ће се аутори осврнути на појмовно уређење парничних трошкова и његове саставнице, овлаштенике и обвезнике накнаде трошкова, коначан тужбени захтјев, разлику између претходног и коначног сношења трошкова парничног поступка. Анализират ће се новине које су унесене Новелом у погледу трошкова поступка у случају губитка парнице у цијелости и одговорности умјешача за трошкове поступка, накнаду трошкова у случају дјеломичног успјеха у спору, повлачења тужбе и одрицања од тужбеног захтјева, те санкционирања странака односно губитак права на накнаду трошкова уколико не приступе састанку ради покушаја мирења. Уједно ће се осврнути на трошкове поступка у излучним парницама и накнаду трошкова поводом судјеловања привременог заступника у парници.

Кључне речи: Новела 2019, парница, трошак, накнада.

1. Уводно о Новели и интервенцији у одредбе којима се уређују трошкови парничног поступка

Закон о измјенама и допунама Закона о парничном поступку¹ ступио је на снагу 1. рујна 2019. Интервенирало се у поједине одредбе Закона о парничном поступку. Неке од измјене тицале су се питања уређења накнаде трошкова поступка. При томе, ваља истакнути да се накнада трошкова поступка према начелу *tempus regit actum* односи на све оне поступке који су у тијеку те у

¹ Закон о измјенама и допунама Закона о парничном поступку, Народне новине бр. 70/19. (даље у тексту: ЗИД ЗПП/19)

којима до ступања на снагу Новеле није била донесена првоступањска одлука. Сврха доношења новог Закона о парничном поступку лежи у настојању да дође до повећања разине учинковитости код рјешавања судских предмета, али уједно и да странке, суд те други судионици проведу поступак у разумном року са што мање судских трошкова.² Обзиром на чињеницу како су одредбе претходног Закона о парничном поступку у погледу регулације парничних трошкова у пракси стварале велики број двојби, резултат тога је неуједначена пракса судова те се због тога се појавила потреба за стварањем новог начина уређења поступка накнаде парничних трошкова.³ Новелом је и даље задржано правило да странка која у цијелости изгуби парницу има обвезу надокнаде трошкова поступка противној странци као и њезином умјешачу. Међутим, новина која је унесена Новелом се очитује у томе да је умјешач који је на страни странке која је изгубила поступак у обвези извршити надокнаду трошкова парничног поступка које је проузрочио својим радњама. Новела је у потпуности промијенила правила и начин одлучивања о накнади трошкова у случају дјеломичног успјеха у спору увођењем тзв. методе квотног обрачуна. Уведено је правило да се омјер успјеха оцјењује према коначном тужбеном захтјеву те да судови приликом одлучивања о накнадни трошкова требају узети у обзир и успјех у погледу доказивања основаности тужбеног захтјева. Унесена је новина у подручју питања накнаде трошкова у ситуацији када долази до повлачења тужбе и одрицање од тужбеног захтјева. Такођер, Новелом се интервенирало у одредбе закона које се односе на питања трошкова привременог заступника те санкционирања странака у поступку уколико не приступе састанку ради покушаја мирења, а сама санкција се очитује у томе да таква странка губи право на накнаду трошкова поступка. У погледу накнаде трошкова у излучним парницама долази само до усклађивања са терминологијом из овршног права.

2. Појмовно одређење парничних трошкова и његове саставнице

Када нека особа сматра да је дошло до повреде његових права или да су његова права угрожена, а обзиром на чињеницу да модерна држава забрањује самопомоћ, особа има обвезу да се обрати надлежном државном тијелу или неком другом тијелу.⁴ Заштиту таквих угрожених или повријеђених грађанских

² Бодул, Д., *Новела Закона о парничном поступку из 2019*, Информатор, бр. 6606-6608 (2019), стр. 1–17, доступно на: <https://informatior.hr/strucni-clanci/4345?hls=Novela%2520Zakona%2520o%2520parni%25C4%258Dnom%2520postupku> (8.12.2022), стр. 1.

³ Исто, стр. 4.

⁴ Грбин, И., *Вриједност предмета спора те трошкови парничног поступка, Актуалности хрватског законодавства и правне праксе*, Годишњак, бр. 14/2007, стр. 437.

права пружају судови у оквиру грађанског поступка.⁵ Вршење судбене дјелатности повезује се са великим бројем издатака јер је у њему ангажиран знатан број људи као и материјалних средстава, а који резултирају трошковима за државу те за судионике појединог поступка.⁶ Ипак, потребно је навести како обвезу плаћања парничних трошкова и судских пристojби не би требало схваћати као одређену сметњу за покретање и вођење појединог поступка јер би се на тај начин довело у питање право на правну заштиту које јамчи Устав.⁷ Закон о парничном поступку⁸ у чл. 154. до 172. регулира поступак накнаде парничних трошкова. Одредба у чл. 168. Закона о парничном поступку регулира питање накнаде трошкова у поступцима осигурања. У чл. 172. Закона о парничном поступку регулирано је питање ослобођења од плаћања трошкова поступка. Обвеза накнаде парничних трошкова представља самосталну имовинскоправну обвезу коју регулира процесни закон, неовисно од материјално правног односа који је предмет парнице.⁹ Одлучивање о накнади трошкова „је примјена материјалног права без обзира што су одредбе о томе садржане у процесном закону.“¹⁰

Закон о парничном поступку на изричит начин не прописује о којим је трошковима ријеч, већ оно произлази из одредбе чл. 151. ст. 1. према којој парнични трошкови састоје се од издатака који су учињени тијekom или поводом појединог поступка.¹¹ Наведена законска дефиниција у погледу издатака састоји се од двије врсте трошкова. Први су они који настају тијekom трајања парнице, а који су настали у свези подузимања поступовних радњи самих странака те осталих судионика у поступку. Примјер тога су судске пристojбе, трошкови за извођење доказа, трошак судске доставе и др. С друге стране, постоје трошкови који настају у поводу поступка а за које се сматра да нису изравно повезани са самим поступком, но они служе вођењу поступка.¹² Стога, ријеч је о издацима који могу настати и прије него ли се парница

⁵ Исто.

⁶ Исто, стр. 438.

⁷ Чизмић, Ј., *Накнада парничних трошкова у поступку пред хрватским судовима*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 23, бр. 1/2002, стр. 216.

⁸ Закон о парничном поступку, СЛ СФРЈ бр. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80., 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, и Народне новине бр. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14., 70/19, 80/22. (даље у тексту: ЗПП)

⁹ Трива, С., Дика, М., *Грађанско парнично процесно право, VII. измијењено и допуњено издање*, Загреб, 2004, стр. 462.

¹⁰ Врховни суд Републике Хрватске, Рев- 956/2005-2 од 5. травња 2006.

¹¹ ЗПП, чл. 151. ст. 1.

¹² Пражић, С., *Трошкови парничног поступка након Новеле ЗПП/19*, Приручник за полазнике/це, израда образовног материјала Правосудне академије у Загребу (2021), доступно на: <https://www.pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/Tro%C5%A1kovi%20parni%C4%8Dnog%20postupka.%202021.docx> (5.10.2022), стр. 5.

покрене, али под кондицијом да су они настали поводом поступка у којем се о њима треба одлучити.¹³ У наведене издатке може се навести фотокопирање докумената, трошкови услијед неуспјеле судске нагодбе, трошкови за осигурање доказа, трошкови за прибаву исправа које ће бити суду приложене, трошкови поштарине и др. Осим наведеног, у парничне трошкове убрајају се и награде за рад одвјетника те свих оних особа којима законски прописи признају право на накнаду.¹⁴ Наведене особе могу бити судски вјештаци, државни одвјетник, судски тумач и др. У парничне трошкове уврштавају се и затезне камате које теку од дана доношења одлуке која налаже плаћање поступовних трошкова, а суд на захтјев странке доноси одлуку о каматама на износ парничних трошкова.¹⁵ Поред Закона о парничном поступку, накнада парничних трошкова регулирана је од стране низа других нормативних аката попут Закона о бесплатној правној помоћи¹⁶, Закона о судским пристожбама¹⁷, Правилником о накнади трошкова у судским поступцима¹⁸, Тарифом о наградама и накнадама трошкова за рад одвјетника¹⁹, Правилником о сталним судским вјештацима²⁰, Правилником о сталним судским тумачима²¹ и др.

Парнични трошкови у првом реду припадају странкама, но ипак у току поступка осим самих странака може доћи и до појаве других судионика у поступку који би сукладно одредбама Закона о парничном поступку имали право тражења или би били у обвези да надокнаде трошкове парничног поступка.²² Дакле, особе које су активно легитимирани на захтјев за накнаду трошкова су умјешач, вјештак, странке, тумачи те свјedoци, док у поступцима у којима је судјеловао државни одвјетник или неко друго државно тијело као једно од странака поступака, одлука у погледу трошкова таквог поступка доноси се у корист Републике Хрватске или против ње.²³ Сукладно начелу *cause*, могу бити пасивно легитимирани као обвезници накнаде трошкова странке као и умјешачи који имају положај јединственог супарничара. Према

¹³ Опатић, Н., *Трошкови поступка – парнични трошкови, Актуалности хрватског законодавства и правне праксе*, Годишњак, бр. 10/2003, стр. 617.

¹⁴ ЗПП, чл. 151. ст. 2.

¹⁵ ЗПП, чл. 151. ст. 3.

¹⁶ Закон о бесплатној правној помоћи, Народне новине, бр. 143/13, 98/19.

¹⁷ Закон о судским пристожбама, Народне новине, бр. 118/18.

¹⁸ Правилник о накнади трошкова у судским поступцима, Народне новине, бр. 8/1988, 3/94, 150/05.

¹⁹ Тарифа о наградама и накнади трошкова за рад одвјетника, Народне новине, бр. 142/12, 103/14, 118/14, 107/15, 37/22, 126/22.

²⁰ Правилник о сталним судским вјештацима, Народне новине, бр. 38/14, 123/15, 29/16, 61/19, 21/22.

²¹ Правилник о сталним судским тумачима, Народне новине, бр. 88/08, 119/08, 23/13, 21/22.

²² Пражић, С., *нав. дело*, стр. 15.

²³ Трива, С., Дика, М., *нав. дело*, стр. 467.

начелу *culpe*, поред самих странака пасивну легитимацију могу имати заступници, умјешачи, свјedoци, вјештаци и тумачи.²⁴

3. Коначан тужбени захтјев као мјеродавна основа за оцјену успјеха у парници

Прије доношења Новеле омјер успјеха у појединој парници израчунавао се у свакој фази поступка обзиром да саме странке на темељу својих страначких диспозиција имају могућност повећања или смањења тужбеног захтјева. У ситуацијама када би дошло до промјена висина тужбених захтјева, надлежни суд је вршио израчун успјеха странака, а тиме и трошкова парничног поступка према вриједности спора у различитим фазама поступка након смањења или повећања тужбеног захтјева. У прилог томе иде и предмет из праксе Врховног суда Републике Хрватске који наводи да је „вриједност предмета спора је до поднеска тужитеља од 31. сижчња 2017. износила 20.550,59 *kn*, а како је тужитељу укупно досуђено 18.632,79 *kn*, успјех тужитеља у тој фази поступка износио је 90%. Након наведеног поднеска, којим је тужитељ повећао тужбени захтјев на износ 22.732,79 *kn*, успјех тужитеља износио је 82%.“²⁵ Новелирани Закона о парничном поступку у чл. 154. ст. 2. нормира да је мјеродавна основа за израчунавање успјеха у парници коначан тужбени захтјев који настаје као посљедица повећања или умањења примарно постављеног тужбеног захтјева.²⁶ Стога, омјер успјеха у поједином спору ће се утврдити сукладно коначно постављеном тужбеном захтјеву приликом чега измјене тужбеног захтјева неће имати утјецај на обрачунавање трошкова.²⁷ Ипак, омјер оствареног успјеха у појединој парници није само повезан са вриједности појединих захтјева, већ ће надлежни суд тијекoм доношења одлуке о трошковима поступка у обзир узети и чињеницу је ли дошло до оспоравања висине и основе тужбеног захтјева од стране туженика.²⁸

4. Претходно и коначно сношење парничних трошкова

Основно правило јест да свака странка претходно сама подмирује трошкове које својим радњама узрокује. Стога, треба разликовати претходно подмирење парничних трошкова од њиховог коначног сношења сукладно

²⁴ Исто.

²⁵ Врховни суд Републике Хрватске, Рев-2837/2019-2 од 23. српња 2019.

²⁶ Тирони, И., Бодул, Д., *Година и нешто примјене Закона о парничном поступку: опће одредбе, првоступањски и огледни поступак*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 42, бр. 2/2021, стр. 474.

²⁷ Исто.

²⁸ Чувељак, Ј., *Трошкови парничног поступка*, Право и порези: часопис за правну и економску теорију и праксу, бр. 10/2019, стр. 44.

успјеху у парници.²⁹ Дакле, тужитељ претходно ће морати сносити трошкове подношења тужбе, извођење доказа које предложи те, уколико изјави правни лијек, ће имати обвезу плаћања пристожбе на правни лијек који је изјављен. С друге стране, туженик претходно мора сносити трошкове одговора на тужбу, властитог доласка на суд те трошкове својег заступника. Трошкови за осигурање доказа, поврата у пријашње стање, за покушај постизања нагодбе сносит ће предлагатељ.³⁰ У парничном поступку потребно је донијети одлуку у свези накнаде трошкова који су настали прије поступка и тијеком самог поступка, те који ће се од наведених трошкова надокнадити и која ће их странка поступка подмирити. Супротно наведеном, право на заштиту путем суда било би илузорно уколико би трошкови поступка пали на терет ономе тко је парницу покренуо у циљу заштите својих права.³¹ Због тога је потребно да постоји нормативни оквир који ће прописати правила „којима ће се с једне стране руководити судови приликом одлучивања о парничним трошковима, али исто тако и која ће бити унапријед позната свим судионицима у поступку који имају намјеру тражити заштиту својих права пред судом.“³² Правна доктрина и судска пракса заузеле су стајалиште да се парнични трошкови у коначници досуђују на темељу два основна начела. Ради се о начелу одговорности за успјех (начели *cause*) те начелу кривње (начело *culpe*).³³

Начело *cause* сматра се основним критеријем за одређивање питања коначног сношења трошкова парнице. Сматра се како је одговорност за успјех, односно одговорност за неуспјех, критериј којег је могуће утврдити на објективан начин обзиром да исход парнице представља објективну повјерљиву околност.³⁴ Стога, начело *cause* у подударности је са стајалиштем које наводи да странка која властитим држањем прије парнице те изван парнице проузрочи вођење парнице па је потом изгуби, има обвезу коначног сношења властитих трошкова те трошкова супротне стране.³⁵ Према начелу *culpe* странка има обвезу, неовисно о исходу парнице, да надокнади супротној страни трошкове који су узроковани случајем који јој се догодио или кривњом.³⁶ Стога, према начелу *culpe* странка има обвезу и онда када у парници успије да надокнади трошкове противне стране који су противној страни настали у току или поводом парнице, а који су проузрочени случајем или кривњом. Поред странака, обвезници за накнаду трошкова сукладно начелу *culpe* такођер су пуномоћник и законски заступник, но за разлику од

²⁹ ЗПП, чл. 152.

³⁰ Трива, С., Дика, М., *нав. дело*, стр. 464.

³¹ *Исто*, стр. 467.

³² Пражић, С., *нав. дело*, стр. 16.

³³ Шаго, Д., *Трошкови парничног поступка у случају дјеломичног успјеха у спору*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци, вол. 42, бр. 2/2021, стр. 434.

³⁴ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 19.

³⁵ Чизмић, Ј., *Накнада парничних ...*, стр. 219.

³⁶ ЗПП, чл. 156. ст. 1.

странака они ће одговарати само за оне трошкове који су властитом кривњом проузрочили али не и случајем који се догодио.³⁷

5. Накнада парничних трошкова у случају губитка парнице у цијелости

Уређење накнаде трошкова у случају губитка парнице у цијелости регулирано је одредбом чл. 154. ст. 1. ЗПП-а. Одредбом чл. 28. ЗИД ЗПП/19 дошло је до интервенције у претходно законодавно рјешење. Уводи се новина сукладно којој умјешач који се налази на страни оне странке која је изгубила парницу има обвезу надокнаде трошкова које је проузроковао својим радњама.³⁸ Стога, како би умјешач могао одговарати сукладно начелу *cause* према новом начину нормативног уређења, потребно је да се испуни неколико претпоставки. Прва претпоставка јест да је странка којој се умјешач придружио у цијелости изгубила парницу, док је друга претпоставка да се ради о радњама које су подузете од стране самог умјешача.³⁹ Правило *cause* из чл. 154. ст. 1. ЗПП-а тиче се оних ситуација када једна страна у поступка у цијелости изгуби парницу, док је друга страна у цијелости добије. Сматра се да је тужитељ у цијелости парницу изгубио уколико се не удовољи његовом захтјеву, тј. уколико му је одбачена тужба или одбијен тужбени захтјев. С друге стране, сматра се како је тужитељ у цијелости у парници успио уколико му је у цијелости прихваћен тужбени захтјев.⁴⁰ Као примјер губитка парнице у цијелости судска пракса истиче како тужитељ у предмету гдје се његова тужба одбацује због литиспеденције, има обвезу туженику надокнадити трошкове вођења парничног поступка јер је у цијелости изгубио парницу.⁴¹

6. Накнада парничних трошкова у случају губитка парнице у цијелости

6.1. Накнада парничних трошкова у случају дјеломичног успјеха у парници прије Новеле

Када странке дјеломично успију у парници суд тијekom одлучивања о накнади трошкова парнице мора водити бригу о успјеху туженика и тужитеља.⁴² У ситуацији када странке нису једнако успјеле у спору, тада суд обвезује

³⁷ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 33.

³⁸ Арас Крамар, С., *Трошкови парничног поступка – осврт на важна питања*, Право и порези, бр. 10/2020, стр. 54.

³⁹ *Исто*.

⁴⁰ Грбин, И., *Вриједност предмета*, стр. 464.

⁴¹ Врховни суд Републике Хрватске, Ревт 82/2003-2 од 1. листопада 2003.

⁴² Врховни суд Републике Хрватске, Рев 609/2001 од 22. свибња 2001.

странку која је остварила мањи успјех у појединој парници на надокнаду трошкова другој странци и њезином умјешачу који су остварили већи успјех у парници. Врховни суд на сједници Грађанског одјела одржаној 6. липња 1980. усвојио је правно схваћање које је и данас релевантно, а које се односи на накнаду трошкова у случају дјеломичног успјеха у спору из којег произлази да „код одлучивања о трошковима парничног поступка треба у правилу узимати у обзир како тужитељев тако и тужеников успјех у парници те код парцијалног успјеха странака у поступку (чл. 154. ст. 2) ЗПП потребно је приликом одређивања трошкова поступка изразе “дјеломичан успјех“ и “размјерни дио“ оцјењивати не само квантитативно већ и квалитативно, како с обзиром на основу, тако и с обзиром на висину усвојеног односно одбијеног дијела тужбеног захтјева.“⁴³ Стога, у случајевима :уколико је туженик „оспоровао основу тужбеног захтјева у потпуности или само основу појединих самосталних дијелова захтјева (поједини облик штете и слично), а због чега су извршена вјештачења и изведени други докази за које је тужитељ претходно сносио трошкове, тужитељу ће се признати такви трошкови у цијелости, без обзира на висину досуђеног износа.“⁴⁴ Док у случају када туженик „оспорова само висину захтијеване накнаде појединог облика неимовинске штете, суд ће оцијенити треба ли тужитељу у цијелости или само дјеломично признати трошкове око утврђивања висине неимовинске штете коју је тужитељ претходно сносио, а у односу на висину досуђене му накнаде.“⁴⁵ Наведено правно схваћање постало је темељ за одлучивање о трошковима у случају дјеломичног успјеха у спору.

Уколико су странке дјеломично успјеле у парници суд ће донијети одлуку о трошковима размјерно оствареном успјеху странака у парници. Унаточ заузетом стајалишту да се приликом одлучивања о трошковима поступка мора узети у обзир како тужитељев тако и тужеников успјех, приликом доношења одлуке о трошковима у случају дјеломичног успјеха у парници они се могу признати само тужитељу. Наведено се очитује у случају када туженик оспорова основу тужбеног захтјева у цијелости, а због чега су једино настали трошкови парничног поступка, тада ће се они признати тужитељу у цијелости, дакле неовисно о висини затраженог, а досуђеног износа. Претходно наведено такођер произлази из одлуке Врховног суда Републике Хрватске, посл. бр. Рев х 424/2014-2, која наводи сљедеће: „изнимно, зависно од свих конкретних околности случаја и оцјени суда, могуће је да се трошкови парничног поступка оцјењују не само квантитативно, већ и квалитативно, те је могуће обзиром на све конкретне околности признати и само једној странци трошкове парничног поступка, а другој уопће не признати трошкове парничног поступка, ако су ти

⁴³ Грбин, И., *Вриједност предмета*, стр. 466.

⁴⁴ *Исто*.

⁴⁵ Чизмић, Ј., *Накнада парничних*, стр. 221.

трошкови настали искључиво и једино у свези расправљања о основи тужбеног захтјева.⁴⁶

Када једна страна оствари већи дјеломичан успјех у парници суд утврђује тај дјеломичан успјех, обрачунава парничне трошкове сваке стране у поступку, а који су сукладно оцјени суда били сврсисходни за вођење поступка. Затим суд пребија износе трошкова које добива те их потом размјерно умањује сукладно оствареном успјеху или не успјеху, а ону странку која је у мањем дијелу остварила дјеломичан успјех у парници обвезује на накнаду добивених размјерних износа трошкова противне странке која је остварила већи дјеломични успјех у поступку.⁴⁷ Унаточ претходно изнесеном доминантном израчуну обрачуна трошкова који је био заступљен у судској пракси те правним схваћањима Врховног суда да се приликом доношења одлуке о трошковима поступка у ситуацији дјеломичног успјеха у парници у обзир треба узети тужеников и тужитељев успјех у спору, Жупанијски суд у Риједи вршио је другачији начин обрачуна трошкова у ситуацијама дјеломичног успјеха у парници. Став суда у Риједи у случају дјеломичног успјеха у парници јест да се накнада трошкова додјелјивала само тужитељу у складу са висином његовог успјеха у спору и то без пребијања трошкова уз навод да „такав приступ представља равнотежу у оцјени обје компоненте, при чему нити једна од парничних странака није доведена у ситуацију да јој се не признају трошкови поступка.“⁴⁸ Стога, туженик се није нашао у неравноправном положају обзиром на чињеницу да дјеломично признање трошкова тужитеља подразумијева и његов успјех у спору, а док се пребијањем трошкова двоструко вреднује његов успјех у спору.⁴⁹

6.2. Накнада парничних трошкова у случају дјеломичног успјеха у парници након Новеле

Различита пракса судова приликом израчуна трошкова парничног поступка у случају дјеломичног успјеха у спору, али и сама чињеница да се у ранијој судској пракси примјењивао математички израчун трошкова „у којем се готово у цјелини изгубила важност доказивања утемељености захтјева (квалитативно), водећи се само успјехом у погледу висине захтјева (квантитативно)“⁵⁰, те пресуда Европског суда за људска права у предмету Клаус против Хрватске навели су законодавца да у потпуности измени одредбу о накнади трошкова у случају дјеломичног успјеха у спору.

⁴⁶ Врховни суд Републике Хрватске, Рев х 424/2014- 2 од 11. студеног 2014.

⁴⁷ Шаго, Д., *нав. чланак*, стр. 438.

⁴⁸ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 23.

⁴⁹ *Исто*.

⁵⁰ Шаго, Д., *нав. чланак*, стр. 437.

Одредба чл. 28. ЗИД ЗПП/19 у потпуности је измијенила ранији чл. 154. ст. 2. ЗПП-а који се односи на накнаду трошкова у случају дјеломичног успјеха у парници. Сукладно важећем законодавном рјешењу суд је у обвези 1. утврдити постотак у којем је свака странка успјела у поступку, 2. од постотка странке која је у већој мјери остварила успјех у парници одузети постотак странке која је успјела у мањој мјери те утврдити разлику постотка, 3. утврдити своту појединих и укупних трошкова оне странке у поступку која је остварила већи успјех у парници утврђујући само оне трошкове који су били сврховити за вођење поступка, 4. странци која је остварила већи успјех одмјерава се накнада трошкова према тзв. трошку према успјеху на начин да се њихова висина помножи с разликом постотка који је преостао након утврђења постотка успјеха.⁵¹ Наведени начин обрачуна трошкова се темељи се на методи квотног обрачуна која се први пута се појавила у аустријским судовима. Затим се наведена метода почела примјењивати и у нашем законодавству да би постепено, прво у пракси трговачких судова, била надомјештена као опћенито прихваћена метода прије измјена које су наступиле.⁵² Увођењем методе квотног начина обрачуна дошло је до остварења веће разине економичности парничног поступка те се олакшало поступање суда приликом израчунавања трошкова парнице. Приликом израчунавања трошкова поступка суд утврђује само трошкове који су били сврсисходни за вођење поступка и то само оне странке која је успјела у спору у већој мјери, у односу према претходним правилима парничног поступка када је суд имао обвезу утврђивања трошкова сваке странке у поступку те их међусобно пребијати.⁵³ Новелом ЗПП-а уведена је новина те према важећем законодавном рјешењу суд ће приликом одлучивања о накнади трошкова у случају дјеломичног успјеха у спору морати водити рачуна и о успјеху доказивања у свези основе захтјева, чиме се правно схваћање Врховног суда од 6. липња 1980. унијело у ново законодавно рјешење.⁵⁴ Дакле, поред квантитативног успјеха у спору суд ће водити рачуна о успјеху доказивања саме основе тужбеног захтјева што представља квалитативни успјех у парници.⁵⁵ Квалитативан успјех посебно долази до изражаја у парницама у којима се сама вриједност предмета спора не може изразити у новцу или се она не изражава.⁵⁶ „Код неновчаних потраживања квалитативни успјех огледа се и у опсегу досуђеног тужбеног захтјева у односу

⁵¹ Тирони, И., Бодул, Д., *нав. чланак*, стр. 474.

⁵² Пољић, А., *Контрадикторност правила парничног поступка за досуђивање трошкова у случају дјеломичног повлачења тужбе*, Зборник правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 42, бр. 1/2021, стр. 234.

⁵³ *Исто*.

⁵⁴ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 29.

⁵⁵ Пољић, А., *нав. чланак*, стр. 235.

⁵⁶ *Исто*.

на постављени тужбени захтјев због немогућности јасног одређивања квантитативног успјеха.⁵⁷

7. Накнада трошкова парничног поступка у случају повлачења тужбе и одрицања од тужбеног захтјева

Новела је извршила интервенцију у одредбу чл. 158. којим је регулирано питање накнаде трошкова поступка у случају повлачења тужбе. У односу на раније важеће уређење у чл. 158. ст. 1. ЗПП-а којим је било регулирано питање накнаде трошкова поступка у случају када тужитељ повуче тужбу те његовој обвези да туженику надокнади трошкове поступка, новелирани чл. 158. ст. 1. ЗПП-а обвезује тужитеља на накнаду трошкова поступка не само у случају повлачења тужбе него и у случају одрицања од тужбеног захтјева.⁵⁸ Такођер, новелирани чл. 158. ст. 2. ЗПП-а проширио је право на накнаду трошкова поступка тужитељу и то на начин да је стекао право на накнаду трошкова од туженика у случају повлачења тужбе када је туженик удовољио његовом захтјеву те у свим другим случајевима када би дошло до повлачења тужбе од стране тужитеља или када би се тужитељ одрекао тужбеног захтјева из разлога који се могу преписати туженику.⁵⁹

Чланак 193. ЗПП-а регулира институт повлачења тужбе. Сукладно наведеном чланку, а овисно о стадију појединог парничног поступка у којем долази до повлачења тужбе прописана је обвеза тужениковог пристанка на повлачење или не.

Базично правило у свези накнаде трошкова парничног поступка у ситуацији повлачења тужбе јест да је тужитељ обвезан туженику надокнадити трошкове поступка уколико повуче тужбу.⁶⁰ Обзиром на чињеницу да повлачење тужбе подразумијева неуспјех тужитеља у поступку из разлога што поступак који је он покренуо није окончан доношењем одлуке о предмету спора, тужитељ има обвезу надокнадити туженику трошкове поступка.⁶¹ У одлуци Врховног суда Републике Хрватске, посл. бр. Рев 1294/10-2 од 2. травња 2014, истиче се како је тужитељ повукао тужбу након што је утврђено да не постоји више правни интерес за наставак вођења поступка, а све због исхода другог поступка који се водио између странака. Стога „будући да је тужитељ повукао тужбу, јер више није имао правни интерес за вођење поступка, а не због удовољења тужбеном захтјеву од стране туженика,

⁵⁷ Исто.

⁵⁸ Дика, М., *Накнада трошкова у случају повлачења тужбе и одрицања од тужбеног захтјева према новелираном Закону о парничном поступку*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 41, бр. 1/2020, стр. 2.

⁵⁹ Исто.

⁶⁰ ЗПП, чл. 158. ст. 1.

⁶¹ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 34.

тужитељ је на темељу одредбе чл. 158. ст. 1. ЗПП-а дужан туженику накнадити парнични трошак.⁶²

Прије ступања на снагу Новеле постојала је изнимка од опћег правила у свези накнаде трошкова у ситуацији повлачења тужбе, но она се односила само на случај када тужитељ повлачи тужбу одмах након што туженик удовољи његовом захтјеву. Уколико је до повлачења тужбе дошло из неког другог разлога није постојала могућност удовољавања захтјеву тужитеља за накнаду парничног трошка.⁶³ Наведено се подударало са раним стајалиштем да „сватко тко повуче тужбу, неовисно о томе зашто је то учинио и је ли његов тужбени захтјев био основан (осим ако је повлачење тужбе услиједило одмах након удовољавања захтјеву тужитеља), мора противној странци накнадно платити парнице трошкове. Ово процесно правило нема изнимака: сваки се тужитељ у парници извргава том ризику (ОС у Дубровнику, ГЖ 911/85 од 23. 6. 1986. – ПСП 31/89).“⁶⁴

Сукладно новелираној одредби чл. 158. ст. 2. ЗПП-а тужитељ који повуче тужбу одмах након што туженик удовољи његовом захтјеву или због постојања неких других разлога који се могу прописати туженику, има право на накнаду трошкова од туженика.⁶⁵ Како би тужитељ од туженика могао остварити накнаду у ситуацији повлачења тужбе потребно је да се кумулативно испуне двије претпоставке. Прва претпоставка јест да туженик којем је „обвеза била доспјела у вријеме прије подношења тужбе, удовољио захтјеву тужитеља након подношења тужбе или да су испуњени други разлози који се могу преписати туженику, и то до момента до којег тужитељ тијеком парнице може повући тужбу.“⁶⁶ Дакле, тужитељ би требао повући тужбу прије закључења главне расправе или најкасније након закључења главне расправе, а прије правоћности одлуке којом се поступак испред суда првога ступња завршава и то у складу с одредбама чл. 193. ст. 2. и 3. ЗПП-а.⁶⁷ Друга претпоставка истиче како тужитељ, да би могао остварити накнаду трошкова у ситуацији повлачења тужбе, треба повући тужбу одмах након што је туженик његовом захтјеву удовољио или уколико настану други разлози који се туженику могу приписати.⁶⁸

У свези других разлога који се туженику могу приписати може се изнијети закључак да је оваква новина препустила судовима да у сваком поједином предмету на темељу слободне (дискреционе) оцјене утврде који су то други разлози на темељем којих тужитељ може остварити накнаду трошкова

⁶² Врховни суд Републике Хрватске, Рев 1294/10-2 од 2. травња 2014.

⁶³ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 35.

⁶⁴ Грбин, И., *Закон о парничном поступку са судском праксом, биљешкама, напоменама, прилозима и абecedним казалом*, Загреб, 2010, стр. 184.

⁶⁵ ЗПП, чл. 158. ст. 2.

⁶⁶ Дика, М., *Накнада трошкова у случају ...*, стр. 22.

⁶⁷ Исто.

⁶⁸ Исто.

поступка у ситуацији повлачења тужбе. Други разлози који се могу преписати туженику могу настати прије подношења тужбе и након подношења тужбе. Уколико други разлози настану након подношења тужбе, како би остварио накнаду трошкова од туженика, тужитељ треба повући тужбу одмах након што сазна или након што је био дужан сазнати за такве разлоге. У случају да су други разлози настали прије подношења тужбе тужитељ има обвезу доказивања да је за постојање таквих разлога сазнао тек након што је тужба поднесена.⁶⁹ Други разлози који се туженику могу приписати могу бити различити. Као примјер може се навести случај када је тужитељ од туженика затражио предају ствари, међутим он је одмах повукао тужбу из разлога што је сазнао да је ствар уништена од стране туженика.⁷⁰ Други примјер је ситуација када је туженик изјавио како има намјеру подношења приједлога за отпис дуга којег има према тужитељу на бази основе накнаде плаће услијед привремене неспособности за рад која му је неприпадно исплаћена услијед лошег имовинског стања, а тужитељ је тужбу повукао искључиво због разлога које је могуће преписати туженику. Овдје је ријеч о томе да је туженик покренуо поступак отписа дуга тијekom трајања првоступањског поступка због лошег имовинског стања.⁷¹ У ситуацији да се тужбени захтјев повуче одмах након што је туженик удовољио тужбеном захтјеву, тужитељ има право на накнаду трошкова поступка сукладно чл. 158. ст. 2. ЗПП-а. Међутим важно је нагласити „као критериј појма “одмах“, била би објективно провјерљива чињеница да ли су након удовољења тужбеном захтјеву, до тренутка повлачења тужбе, биле подузете процесне радње односно активности у парници, које у претежитом броју случајева узрокују одређене трошкове.“⁷² Уколико тужитељ тужбу повуче тек протеклом временског раздобља од пет мјесеци од тренутка када је туженик тужбеном захтјеву удовољио. Тада настаје обвеза тужитеља да сноси настале трошкове поступка.⁷³ С друге стране, у предмету Врховног суда Републике Хрватске, посл. бр. Рев 664/1998-2, тужитељ је имао право накнаде трошка од туженика у поступку јер је „он дана 5. вељаче 1997. у цијелости исплатио тужитељу своје дуговање из пријепорног уговора о замјени, а тужитељ је повукао тужбу поднеском од 26. вељаче 1997. У процесноправном смислу то се има сматрати да је повлачење тужбе услиједило одмах након удовољења захтјеву, а поготово када у међувремену није одржано рочиште главне расправе.“⁷⁴ Претходно наведено у свези значења појма “одмах” након што туженик удовољи тужбеном захтјеву такођер би се односило и у „ погледу

⁶⁹ Исто, стр. 25.

⁷⁰ Исто.

⁷¹ Жупанијски суд у Дубровнику, Гж 243/2021-2 од 1. травња 2021.

⁷² Пражић, С., *нав. дело*, стр. 37.

⁷³ Жупанијски суд у Ријеци, Гж Р-1757/2021-2 од 23. просинца 2021.

⁷⁴ Врховни суд Републике Хрватске, Рев 644/1998-2 од 27. травња 1999.

значења ријечи „одмах“ у одредби чл. 158. ст. 2. ЗПП 19 и ако би тужитељ повукао тужбу из других разлога који се могу преписати туженику.⁷⁵

Након Новеле Закона о парничном поступку проширила се обвеза на накнаду трошкова парничног поступка тужитељу не само на случај повлачења тужбе већ и када долази до одрицања тужбеног захтјева. Дакле, тужитељ је обвезан надокнадити трошкове поступка туженику у ситуацији када дође до одрицања од тужбеног захтјева.⁷⁶ Изнимка од наведеног правила јест ситуација у којој се тужитељ одрекне тужбеног захтјева одмах након што туженик удовољи његовом тужбеном захтјеву или због других разлога који би се могли приписати туженику. У том случају трошкове поступка туженик надокнађује тужитељу.⁷⁷ Управо такву изнимку потврђује у својој одлуци Жупанијског суда у Задру, посл. бр. Гж-806/2021-2 у којој је истакнуо „ обзиром на то да је туженица 30. травња 2021. предала кључ(еве) нове браве предметног стана тужитељу, чиме је удовољила тужбеном захтјеву из ове посједовне парнице те да се тужитељ одмах након тога одрекао тужбеног захтјева, правилно је првоступањски суд примијенио материјално право (чл. 158. ст. 2. ЗПП) тиме што је наложио туженици да тужитељу надокнади трошак парничног поступка.“⁷⁸

8. Мирење и накнада трошкова парничног поступка

У циљу provedбе што краћег парничног поступка са што мање трошкова, Новела нуди могућност/обвезу алтернативног рјешавања спора.⁷⁹ Мирење је „ сваки поступак, без обзира на то проводи ли се у суду, институцији за мирење или изван њих, у којем странке настоје споразумно ријешити спор с помоћу једног или више измиритеља који странкама помажу постићи нагодбу, без власти да им наметну обвезујуће рјешење, а проводи се на начин о којем су се странке споразумјеле.“⁸⁰ Одредба чл. 186. д ЗПП-а уређује поступак упућивања странака на поступак мирења те је уједно прописана и санкција која погађа странку која се на активан начин не укључи у сам поступак мирења.

У свези упућивања странака на покретање поступка мирења Новела уводи новине, но и даље задржава правило да мирење није облигаторно.⁸¹ Изузеће од наведеног правила садржано је у чл. 186 д ст. 1. и 8. ЗПП-а који наводи да суд може рјешењем странке упутити на покретање поступка мирења, а такву врсту

⁷⁵ Дика, М., *Накнада трошкова у случају*, стр. 28.

⁷⁶ *Исто*, стр. 32.

⁷⁷ *Исто*.

⁷⁸ Жупанијски суд у Задру, Гж 806/2021-2 од 2. српња 2021.

⁷⁹ Тирони, И., Бодул, Д., *нав. чланак*, стр. 478.

⁸⁰ Врцић, И., *Мирење према измјенама и допунама Закона о парничном поступку 2019*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 41, бр. 1/2020, стр. 424.

⁸¹ Тирони, И., Бодул, Д., *нав. чланак*, стр. 478.

овласти суд има тијеком цијелог парничног поступка нарочито у случају када „оцијени све околности конкретног случаја те посебно интерес странака и трећих особа везаних за странке као и трајност њихових односа те упућеност једних на друге те када након оцјене свих претходно наведених елемената утврди да би у конкретном случају мирeње могло бити успjешно, односно да би странке могле постићи споразум, односно нагодбу.“⁸² У случају када су обје странке поступка дионичка друштва или правне особе којима је већински члан Република Хрватска или јединица локалне и подручне (регионалне) самоуправе, суд ће након примитка одговора на тужбу наложити странкама да у року од осам дана се покрене поступак мирeња.⁸³ Дакле из наведеног у овим случајевима суд ће рјешењем упутити странке на обвезно мирeње. Санкција странке садржана је у томе уколико је она „упућена покренути поступак мирeња, а не приступи састанку ради покушаја мирeња, губи право тражити накнаду даљњих трошкова поступка пред судом првог ступња.“⁸⁴ Управо због предметне санкције у пракси ће доћи до знатног броја неуспjелих поступака мирeња због тога што ће странке састанку приступати без стварне намјере мирeња, већ ће то учинити само због тога да не изгубе право на даљње трошкове појединог поступка.⁸⁵

9. Излучна парница и накнада трошкова парничног поступка

Чланком 30. ЗИД ЗПП/19 долази до новог уређења те сада тренутачно важећи чл. 160 ЗПП-а гласи: „ако у излучној парници буде прихваћен тужбени захтјев за проглашење оврхе недопуштеном на одређеном предмету оврхе, а суд утврди да је туженик као оврховодитељ у овршном поступку имао оправданих разлога сматрати да не постоје права трећих особа на том предмету, одредит ће да свака странка сноси своје трошкове.“⁸⁶ Обзиром на раније и тренутно важеће законодавно рјешење уочава се како не постоје битне промјене у свези накнаде трошкова поступка уколико тужбени захтјев у излучној парници буде прихваћен, већ је дошло до усклађења са терминологијом овршног права.⁸⁷ У овршним поступцима може доћи до појаве и трећих особа које тврде да имају одређена права на предметима који су обухваћени оврхом. Како би се њихова субјективна права заштитила таквим трећим особама на располагању стоје укупно два правна института. Први правни институт је приговор који се у доктрини права назива излучни приговор

⁸² Исто.

⁸³ ЗПП, чл. 186.д ст. 8.

⁸⁴ ЗПП, чл. 186. д ст. 9.

⁸⁵ Чувељак, Ј., *нав. чланак*, стр. 43.

⁸⁶ ЗПП, чл. 160.

⁸⁷ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 41.

или ексцесорни приговор, док је други правни институт тужба. Тужба која је поднесена у свези претходно наведеног приговора зове се ексцесорна тужба или излучна тужба те има деклараторну нарав.⁸⁸ У свези питања о дефинирању излучне парнице, ваља истакнути одредбе из чл. 59. ст. 1. те чл. 60. ст. 1. Овршног закона које наводе да особа која тврди да има одређена права на предмету оврхе има могућност подношења приговора против оврхе и то на начин да тражи да се таква оврха прогласи недопуштеном, те у ситуацији да дође то испуњења одређених претпоставки подносиоца приговора ће суд упутити на покретање парнице у циљу проглашења недопуштености оврхе на том предмету и то против странака поступка оврхе.⁸⁹

Код излучне парнице увело се посебно правило у свези доношења одлуке о накнади трошкова поступка. Михајло Дика је истакнуо да је наведено правило уведено из разлога што „искуство у правном животу показује да тужени оврховодитељ често има оправданих разлога не вјеровати у постојање права треће особе на предмету који је обухваћен оврхом, због чега би било неправично осудити га на накнаду трошкова ако излучни захтјев буде усвојен.“⁹⁰ Како би суд могао донијети одлуку о трошковима на темељу одредбе чл. 160 ЗПП-а, тј. да одреди да ће у излучној парници свака странка поступка сносити властите трошкове, потребно је да се испуне двије претпоставке. Прва претпоставка јест да тужбени захтјев поднесен од стране треће особе путем којег се тражи проглашење оврхе недопуштеном бива усвојен. Друга претпоставка је да оврховодитељ из поступка оврхе (који је у положају туженика у излучној парници) имао је оправдане разлоге да сматра како на предмету оврхе не постоји право треће особе.⁹¹ Примјерице, тијekom пљенидбе покретнина у поступку оврхе, могу се обухватити и покретнине које су само у посједу овршеника, а за које је оврховодитељ сматрао да су оне у власништву овршеника обзиром да се он њима користи. Ако у излучној парници трећа особа докаже да је управо она власник покретнине коју је захватила оврха, тј. уколико њезин тужбени захтјев буде прихваћен, тада суд тијekom доношења одлуке о трошковима неће примијенити начело *cause* из чл. 154. ст. 1. ЗПП-а, него ће донијети одлуку да свака странка поступка сноси властите трошкове.⁹² Ипак, уколико суд тијekom излучне парнице не утврди да постоје оправдани разлози или уколико тужбени захтјев од стране треће особе буде одбијен, тада ће доћи до примјене начела *cause* тијekom доношења одлуке о накнади трошкова поступка.

⁸⁸ Кунштек, Е., Бодул, Д., *Парнице ради проглашења оврхе недопуштеном – проблем правне природе рокова за њихово покретање*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 29, бр. 1/2008, стр. 320.

⁸⁹ Овршни закон, Народне новине, бр. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, чл. 59. и 60.

⁹⁰ Дика, М., *Накнада трошкова у излучним парницама*, Право у господарству часопис за господарско-правну теорију и праксу, вол. 59, бр. 3/2020, стр. 392.

⁹¹ *Исто*, стр. 399.

⁹² Грбин, И., *Вриједност предмета ...*, стр. 473.

10. Накнада трошкова поступка привременог заступника поводом његовог судјеловања у парници

Привремени заступник (лат. *curator ad litem*) је законски заступник којег поставља суд рјешењем странци у поступку уколико наступе законске претпоставке за такво постављање. Постављање привременог заступника представља посебну мјеру у поступку која је базирана на начелу економичности и ефикасности самог поступка.⁹³ Претходним уређењем у чл. 85. ЗПП-а било је прописано да у поступку за који је постављен привремени заступник има само права и дужности које има законски заступник, те да ће наведене дужности и права вршити све док се странка у поступку или њезин пуномоћник не појаве пред судом или док центар за социјалну скрб не достави обавијест да је дошло до постављања старатеља.⁹⁴ Наведена законска одредба не регулира тко је особа која је обвезна подмирити трошкове постављања те рада привременог заступника, такођер није било регулирано нити дали су трошкови привременог заступника који су предујмљени од стране тужитеља саставни дио његових трошкова, а све у ситуацији када суд поставља привременог заступника.⁹⁵ Управо наведене недоречености у погледу питања трошкова и рада привременог заступника резултирале су различитом праксом судова. Поједини судови сматрали су да се такви трошкови подмирују из средстава суда односно из прорачунских средстава гдје су се позивали на одредбе Обитељског закона о накнади трошкова тијела скрбништва и на одредбе које се налазе у Правилнику о висини износа те начину исплате накнаде за скрбника.⁹⁶ Из одлуке Жупанијског суда у Ријеци, посл. бр. ГЖ 1483/2018-2 произлази „да одвјетник, који је рјешењем суда постављен привременим заступником у складу с одредбом чл. 84. ст. 1. и 2. ЗПП-а, такођер има право на награду и накнаду трошкова за свој рад у складу с одредбама Тарифе, о којој исплати награде и накнади трошкова привременог заступника, на захтјев привременог заступника одлучује суд, рјешењем и ти трошкови и награда исплаћују се из прорачунских средстава суда.“⁹⁷ Поједини судови заузели су став да се предметни трошкови не би требали исплатити из средстава суда обзиром да „ трошкове привременог заступника које именује суд према ЗПП-у или другим законом нису одређени као трошкови који се исплаћују из средстава суда, то ти трошкови терете странку која је по правилима процесног права дужна накнадити парничне трошкове.“⁹⁸ Осим

⁹³ Чизмић, Ј., *Привремени заступник у парничном поступку*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци, вол. 36, бр. 1/2015, стр. 596.

⁹⁴ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 42.

⁹⁵ *Исто*.

⁹⁶ *Исто*.

⁹⁷ Жупанијски суд у Ријеци, ГЖ 1483/2018-2 од 30.колхоза 2018.

⁹⁸ Жупанијски суд у Сплиту, Гж ОБ-466/2017-2 од 23.колхоза 2018.

наведеног, постојала су различита тумачења судова улазе ли трошкови привременог заступника у парничне трошкове.

Управо како би се покушале разријешити од прије наведене недоумице у пракси судова око трошкова рада и постављања привременог заступника чл. 8. и 9. ЗИД ЗПП/19 извршена је интервенција у раније важеће одредбе чл. 84. и 85. ЗПП-а. Сукладно новелираној одредби чл. 84. ст. 1. и 5. ЗПП-а „трошкове у вези с постављањем и радом привременог заступника сноси, треба узети коначно, она странка којој се такав заступник поставља.“⁹⁹ Сукладно одредби чл. 84. ст. 1. ЗПП-а у ситуацији да се у току поступка испред првоступањског суда покаже како би редовни поступак гледе постављања законског заступника туженику трајао предуго, те да би управо због тога могло доћи до штетних посљедица за једну или за обје странке у поступку, суд ће туженику поставити привременог заступника на његов трошак.¹⁰⁰ Такођер ће суд поставити привременог заступника тужитељу и то на његов трошак након што је поднио тужбу и то према истим претпоставкама на темељу којег се он може поставити туженику сукладно одредбама чл. 84. ст. 1. и 2. ЗПП-а.

Новелираним чл. 85. ЗПП-а уведена је тужитељева обвеза предујмљивања средстава за покриће трошкова постављања и рада привременог заступника о којем одлучује суд и то на начин да доноси рјешење против којег жалба није допуштена. Уколико тужитељ не предујми средства у року одређеном од стране суда „суд ће тужбу одбацити, чиме је ова обвеза постала процесна претпоставка за подношење тужбе у ситуацијама када се туженику треба поставити привремени заступник.“¹⁰¹ Изузетак од тужитељеве обвезе да предујми средства за рад и постављање привременог заступника очитује се у случајевима уколико се привремени заступник поставља тужитељу из разлога што је његово боравиште непознато, а он нема пуномоћника или у случају ако се он или његов законски заступник налазе у иноземству, а немају пуномоћника у Републици Хрватској, а достава се није могла обавити.

11. Умјешач и његова новелирана одговорност за трошкове поступка

Умјешачи или интервенти су особе које судјелују у туђој парници. Правни сустав Републике Хрватске разликује укупно три категорије умјешача, а то су : обични умјешач, умјешач с положајем јединственог супарничара те умјешач суи генерис.¹⁰² Сврха интервенције умјешача јест да властитим радњама пружи помоћ странци којој се придружио у поступку те „да надзире начин на који странка којој се придружио води поступак зато да би осигурао своју правну

⁹⁹ Арас Крамар, С., *нав. чланак*, стр. 55.

¹⁰⁰ ЗПП, чл. 84. ст. 1.

¹⁰¹ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 43.

¹⁰² *Исто*, стр. 44.

позицију у односу према њој у можебитној накнадној парници коју би она покренула против њега, да би се могао у накнадној парници коју би та странка покренула против њега супротставити тзв. интервенцијском учинку пресуде која би била донијета у парници у коју се умијешао.¹⁰³ Обзиром на чињеницу да умјешач изравно слиједи правну судбину оне стране којој се придружио у поступку, остварује право на накнаду трошка парнице.¹⁰⁴ Дакле, уколико странка којој се умјешач придружио у појединој парници успије у спору у цијелости или дјеломично, умјешач је активно легитимиран да од супротне стране тражи накнаду трошкова парнице.¹⁰⁵ Када се умјешач придружи странци које у цијелости изгуби парницу, тада се он не налази у обвези примјеном начела *cause* да противној страни и њезином умјешачу накнади трошкове поступка, већ ту обвезу има странка којој се он придружио у поступку.¹⁰⁶

Раније важећим чл. 154. ЗПП-а било је предвиђено да странка која у цијелости или дјеломично изгуби парницу има обвезу противној странци и њезином умјешачу накнадити трошкове поступка те није постојала изравна одговорност умјешача на надокнаду трошкова поступка које је својим радњама проузроковао супротној страни.¹⁰⁷ На бази оваквог начина уређења, у правној пракси и доктрини је „доминирало стајалиште да не постоји ваљана правна основа на темељу које би умјешач био у обвези накнадити трошкове поступка противној страни, било самостално или умјесто странке којој се придружио, односно заједно с том странком, стајалиште које би било у складу с начелнијим схваћањем да се умјешачу пресудом не може наложити извршење никакве чинидбе, па ни оне на накнаду парничних трошкова, чак ни онда када се правни учинци пресуде требају односити на њега, дакле чак и онда кад би имао положај јединственог супарничара.“¹⁰⁸

Новелиран чл. 154. ст. 1. ЗПП-а прописује како умјешач на страни оне странке која изгуби парницу има обвезу накнадити трошкове које је властитим радњама проузрочио.¹⁰⁹ Обзиром на овакав начин нормативног уређења долази до одређених новина у свези одговорности умјешача за накнаду трошкова парнице и то на начин да је „отклоњена на нормативној разини битна равнотежа која је према доминантном стајалишту у јудикатури и доктрини утемељеном на том уређење, постојала на штету противне странке, која је била

¹⁰³ Дика, М., *О трошковном статусу умјешача након Новеле Закона о парничном поступку из 2019*, Зборник радова: Актуалности грађанског процесног права - национална и успоредна правнотеоријска и практична достигнућа, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту, 2019, стр. 6.

¹⁰⁴ Пражић, С., *нав. дело*, стр. 44.

¹⁰⁵ *Исто*.

¹⁰⁶ *Исто*.

¹⁰⁷ Дика, М., *О трошковном ...*, стр. 21.

¹⁰⁸ *Исто*, стр. 22.

¹⁰⁹ ЗПП, чл. 154. ст. 1.

дужна у случају губитка парнице изравно накнадити умјешачу трошкове иако није постојала његова изравна дужност да тој странци накнади трошкове које би јој узроковао својим радњама.¹¹⁰ Дакле, Новела Закона о парничном поступку увела је обвезу умјешача да по начелу *cause* накнади трошкове поступка које је проузроковао својим радњама. Примјер тога је када умјешач поднесе изванредан правни лијек унаточ томе што се са странком договорио да га неће поднијети, а након тога одустане од правног лијека. Темељем чл. 158. ст. 3. ЗПП-а странка која одустане од правног лијека има обвезу противној страни накнадити трошкове који су настали поводом правног лијека. Дакле, у овом случају трошкове сноси умјешач.

12. Закључне напомене

Објективно гледајући сам захтјев за накнаду трошкова поступка представља споредни захтјев у односу на главни. Сагледавајући економску ситуацију у друштву и неуједначену судску праксу навели су законодавца на измјену уређења трошкова поступка.

Сам циљ Новеле је био да се уједначи судска пракса и да се парнични поступак проведе у разумном року са што мање трошкова који настају као посљедица судјеловања самих странака и других судионика у парничном поступку. Њоме се интервенирало у законску одредбу чл. 154. ЗПП-а којом је регулирано питање накнаде трошкова по начелу *cause*. У погледу питања накнаде трошкова у случају губитка парнице у цијелости и даље је задржано правило да странка која изгуби парницу дужна је противној страни и њезином умјешачу надокнадити трошкове поступка. Међутим, уводи се новина у погледу његове одговорности за накнаду трошкова поступка обзиром да је он дужан надокнадити трошкове које је у поступку узроковао својим радњама. У случају дјеломичног успјеха у парници долази до значајних новина у односу на раније законодавно уређење. Омјер успјеха у појединој парници бити ће оцијењен сукладно коначно постављеном захтјеву тужитеља, а при томе ће се водити рачуна о успјеху доказивања основе. Приликом одлучивања о накнади парничних трошкова у случају дјеломичног успјеха у парници уводи се нови начин обрачуна – метода квотног обрачуна.

У новелираној одредби чл. 158. ст. 1. и 2. ЗПП-а у односу на раније законодавно рјешење проширује се обвеза тужитеља на накнаду трошкова не само у случају повлачења тужбе него и у случају одрицања од тужбеног захтјева. Проширује се право тужитеља на тражење трошкова поступка од стране туженика у случају када повуче тужбу или се одрекне тужбеног захтјева одмах након што је туженик удовољио његовом захтјеву или због других разлога који се могу преписати туженику.

¹¹⁰ Дика, М., *О трошковном ...*, стр. 1.

Новела ЗПП-а детаљније је разрадила правила која се тичу мирења. Наиме, уведено је обвезно мирење у циљу оснаживања самог института те могућност суда да у сваком стадију поступка странке упути на мирно рјешавање спора. Уједно је уведена санкција за странку која је упућена на мирење, а она не приступи састанку ради покушаја мирења.

У погледу трошкова привременог заступника новелираним чл. 84. и 85. ЗПП-а одређено је уколико се остваре претпоставке за његово постављање да ће се он поставити туженику и тужитељу на њихов трошак, али такођер истиче се како средства за покривање рада и постављања привременог заступника морају бити предујмљена од стране тужитеља уз изузетак према одређеним законским претпоставкама.

*Dejan Bodul, Ph.D., Associate Professor
Faculty of Law, University of Rijeka
Jurica Potočnjak, LL.M.*

NEW REGULATION OF LITIGATION COSTS

Summary

The amendment to the Law on Civil Procedure from 2019 introduced certain novelties with regard to the costs of the procedure, which was intended to increase the level of efficiency in the resolution of court cases, and there was an intention that the procedures be conducted within a reasonable time, as well as that the parties, depending on their role in the procedure, bear responsibility for own actions and costs incurred during the procedure. In the article, the authors will refer to the conceptual arrangement of litigation costs and its components, authorized persons and those liable for reimbursement of costs, the final claim, the difference between preliminary and final bearing of the costs of litigation. The novelties introduced by the Novel will be analyzed with regard to the costs of the proceedings in the event of the loss of the litigation in its entirety and the responsibility of the intervener for the costs of the proceedings, reimbursement of costs in the case of partial success in the dispute, withdrawal of the lawsuit and waiver of the claim, and sanctioning of the parties, i.e. loss of the right to compensation costs if they do not attend the meeting to try to reconcile. At the same time, it will refer to the costs of the procedure in separate litigations and the compensation of expenses due to the participation of a temporary representative in the litigation.

Key words: *Amendment, litigation, cost, compensation.*

Литература

Монографије (књиге) и публикације

- Грбин, И., *Закон о парничном поступку судском праксом, биљешкама, напоменама, прилозима и абecedним казалом*, Загреб, 2010.
- Пражић, С., Трошкови парничног поступка након Новеле ЗПП/19, Приручник за полазнике/це, израда образовног материјала Правосудне академије у Загребу (2021), доступно на: <https://www.pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/Tro%C5%A1kovi%20parni%C4%8Dnog%20postupka.%202021.docx> (5.10.2022)
- Трива, С., Дика, М., *Грађанско парнично процесно право VII. измијењено и допуњено издање*, Загреб, 2004.

Чланци

- Арас Крамар, С., *Трошкови парничног поступка – осврт на важна питања*, Право и порези: часопис за правну и економску праксу, бр. 10/2020.
- Бодул, Д., *Новела Закона о парничном поступку из 2019*, Информатор, бр. 6606-6608, доступно на: <https://informatior.hr/strucni-clanci/4345?hls=Novela%2520Zakona%2520o%2520parni%25C4%25Dnom%2520postupku> (8.12.2022).
- Врцић, И., *Мирење према измјенама и допунама Закона о парничном поступку 2019*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 41, бр. 1/2020.
- Грбин, И., *Вриједност предмета спора те трошкови парничног поступка*, Актуалности хрватског законодавства и правне праксе, Годишњак 14/2007.
- Дика, М., *Накнада трошкова у излучним парницама*, Право у господарству часопис за господарско - правну теорију и праксу, вол. 59, бр. 3/2020.
- Дика, М., *Накнада трошкова у случају повлачења тужбе и одрицања од тужбеног захтјева према новелираном Закону о парничном поступку*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 41, бр. 1/2020.
- Дика, М., *О трошковном статусу умјешача након Новеле Закона о парничном поступку из 2019*, Зборник радова с В. међународног савјетовања „Актуалности грађанског процесног права - национална и успоредна правнотеоријска и практична достигнућа“, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту 2019.
- Кунштек, Е., Бодул, Д., *Парнице ради проглашења оврхе недопуштеном – проблем правне природе рокова за њихово покретање*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 29, бр. 1/2008.
- Опатић, Н., *Трошкови поступка – парнични трошкови*, Актуалности хрватског законодавства и правне праксе, Годишњак, бр. 10/2003.
- Пољић, А., *Контрадикторност правила парничног поступка за досуђивање трошкова у случају дјеломичног повлачења тужбе*, Зборник правног факултета у Риједи, вол. 42, бр. 1/2021.
- Тирони, И., Бодул, Д., *Година и нешто примјене Закона о парничном поступку: опће одредбе, првоступањски и огледни поступак*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 42, бр. 2/2021.
- Чизмић, Ј., *Накнада парничних трошкова у поступку пред хрватским судовима*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 23, бр. 1/2002.
- Чизмић, Ј., *Привремени заступник у парничном поступку*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 36, бр. 1/2015.

Чувелјак, Ј., *Трошкови парничног поступка, Право и порези: часопис за правну и економску теорију и праксу*, бр. 10/2019.

Шаго, Д., *Трошкови парничног поступка у случају дјеломичног успјеха у спору*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци, вол. 42, бр. 2(2021).

Правни прописи

Овршни закон, Народне новине, бр. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20.

Правилник о накнади трошкова у судским поступцима, Народне новине, бр. 8/1988, 3/94, 150/05.

Правилник о сталним судским тумачима, Народне новине, бр. 88/08, 119/08, 23/13, 21/22.

Правилник о сталним судским вјештацима, Народне новине, бр. 38/14, 123/15, 29/16, 61/19, 21/22.

Тарифа о наградама и накнади трошкова за рад одвјетника, Народне новине, бр. 142/12, 103/14, 118/14, 107/15, 37/22, 126/22.

Закон о бесплатној правној помоћи, Народне новине, бр. 143/13, 98/19.

Закон о измјенама и допунама Закона о парничном поступку, Народне новине, бр. 70/19.

Закон о парничном поступку, СЛ СФРЈ бр. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, и Народне новине бр. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22.

Закон о судским пристојбама, Народне новине, бр. 118/18.

Судска пракса

Врховни суд Републике Хрватске, Рев 644/1998-2 од 27. травња 1999.

Врховни суд Републике Хрватске, Рев 609/2001 од 22. свибња 2001.

Врховни суд Републике Хрватске, Ревт 82/2003-2 од 1. листопада 2003.

Врховни суд Републике Хрватске, Рев – 956/2005-2 од 5. травња 2006.

Врховни суд Републике Хрватске, Рев 1294/10-2 од 2. травња 2014.

Врховни суд Републике Хрватске, Рев х 424/2014-2 од 11. студеног 2014.

Врховни суд Републике Хрватске, Рев 2837/2019-2 од 23. српња 2019.

Жупанијски суд у Дубровнику, Гж 243/2021-2 од 1. травња 2021.

Жупанијски суд у Ријеци, Гж 1483/2018-2 од 30. коловоза 2018.

Жупанијски суд у Ријеци, Гж Р-1757/2021-2 од 23. просинца 2021.

Жупанијски суд у Сплиту, Гж ОБ-466/2017-2 од 23. коловоза 2018.

Жупанијски суд у Задру, Гж 806/2021-2 од 2. српња 2021.

*Др Александра Павићевић, доценткиња
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 347.466
DOI: 10.46793/XIXMajsko.1119P*

РАЗГРАНИЧЕЊЕ ИЗМЕЂУ РЕГИСТРОВАНЕ ЗАЛОГЕ И ФИДУЦИЈАРНОГ ПРЕНОСА СВОЈИНЕ КАО РЕАЛНЕ ГАРАНЦИЈЕ*

Резиме

Предмет рада је анализа физиономије два института са улогом реалног обезбеђења потраживања у савременом упоредном праву, а то су - регистрована залога и фидуцијарни пренос својине. За разлику од регистроване (бездржавинске) залоге на покретним стварима, коју познају скоро све савремене регулативе, па и домаће право, фидуцијарни пренос својине је неуобичајена реална гаранција, која није регулисана у позитивном српском праву (нити је икада до сада била). Ипак, овај институт већ дуго познаје европска, а нарочито немачка пословна пракса, као и бројне новије регулативе, посебно оне у нашем блиском окружењу. Будући да је увођење овог института предложено једним од два до сада израђена законска пројекта, који оличавају будуће српско грађанско право (Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011.), аутор у раду лоцира сличности и разлике између два поменута института, са циљем да формулише коначну оцену о сврсисходности увођења овог института у српско право де леге ференда. Аутор закључује да фидуцијарни пренос својине: објектом, садржински, дејством, флексибилношћу, мултифункционалношћу и неакцесорношћу превазилази сврху регистроване залоге, а својом физиономијом и унутрашњом логиком оличава гаранцију sui generis, чијим би се увођењем обогатила палета реалних гаранција у српском праву. То и јесте курс европских савремених националних законодаваца, али и наднационалног права ЕУ, што је значајно због потребе за хармонизацијом домаћег права са европским.

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2023. годину који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Кључне речи: право реалног обезбеђења потраживања; регистрована zaloга; фидуцијарни пренос својине; подељена својина.

1. Увод

Предмет рада је поређење карактеристика два права реалног обезбеђења потраживања, која у савременом праву своју примену налазе нарочито у привредном сектору, у улози стимулатора тржишне привреде и кредитирања, дакле претежно у сфери пружања банкарских услуга. У том контексту, предмет разматрања је превасходно фидуцијарни пренос својине, као атипична реална гаранција, која је већ дуго позната у упоредном праву, али не и у домаћем законодавству. Наиме, позитивно право Републике Србије не уређује овај институт, али будући да он постоји у домаћој пракси и уговара се између странака, проблем настаје у неједнаком третману истог од стране домаћих судова, али и доктрине, која га квалификује или као дозвољен инструмент (јер законом није забрањен) или као недозвољен – будући да омогућава уговарање забрањене клаузуле *lex commissoria*¹ (што указује на недовољно разграничење фидуције од заложног права). Овакав недоследан третман фидуцијарног обезбеђења уводи у правну несигурност, што је друштвено најнепожељнији исход, те је ово питање значајно што пре законом решити и превенирати повреду приватног интереса странака у питању, али и општег интереса.

С обзиром да су досад израђена два различита предлога будућег српског стварног права (Нацрт законика о својини и другим стварним правима из 2011.² и Преднацрт грађанског законика Србије³), који притом

¹ Видети: Пресуда Вишег привредног суда у Београду, Пж. 263/97 од 29. 01. 1997., *Intermex*; Уп. Пресуда Савезног суда Гзс 19/94 од 24. септембра 1994., Збирка судских одлука, књига 19. свеска 1. стр. 98, Билтен судске праксе привредних судова, бр. 1/1998, 108; Пресуда вишег суда у Београду, бр. Пж 263/96 од 29. јануара 1997. год, Судска пракса привредних судова, бр. 1/1997; Решење Врховног суда Србије бр. Рев 3708/2002 од 26. децембра 2002. год. Пресуда Савезног суда Гзс 19/94 од 24. септембра 1994., Збирка судских одлука, књига 19. свеска 1. стр. 98, Билтен судске праксе привредних судова, бр. 1/1998, стр. 108. Уп. Врховни суд Србије, Рев-347/96 од 16.10.1996. Апелациони суд у Крагујевцу, Гж-228/10 од 2.2.2010. Више у: Живковић, М., *О реформи реалних права обезбеђења у југословенском праву*, Будимпештански симпозијум, Допринос реформи стварног права у државама југоисточне Европе, Бремен, 2003, стр. 317.

² Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011. интернет адреса: <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html>. У даљем тексту Нацрт. Прва верзија овог нацрта израђена је 2006. а у њој је институт фидуцијарне својине био нормиран у чл. 646-667. Видети: *Ка новом стварном праву Србије, Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије*, Београд, 2007.

одражавају два различита планирана смера развоја српског грађанског права (нормирање фидуцијарног обезбеђења и ненормирање), циљ нашег рада је заузимање става о сврсисходности увођења фидуције у српско будуће право. А да би тај закључак био могућ, неопходно је претходно прецизно лоцирање сличности и разлика између овог института и регистроване залогe (бездржавинске залогe на покретним стварима), која се у групи заложних права сматра најсличнијом фидуцијарном обезбеђењу. У хипотези да анализа покаже постојање довољних разлика у физиономији и дејству ове две реалне гаранције, биће реална оцена о потреби за увођењем овог института у будуће српско право, као довољно особеног и аутентичног. Тада би он представљао корисну допуну већ постојеће палете реалних гаранција, што би афирмисало кредитирање, погодовало банкарском сектору, а уз то и ојачало аутономију воље и диспозицију странака у дужничко-поверилачким односима.

Коначно, утврђивање предности и недостатака у појединим страним регулативама, као и у предлозима досад израђених нацрта закона, уз осврт на ставове судске праксе и доктрине, омогућиће формулисање што оптималнијег предлога регулативе фидуцијарног преноса својине за будуће српско право. Ово питање је значајно не само у контексту реформе српског грађанског права, већ и трајуће хармонизације решења на нивоу наднационалног европског права.⁴

2. Регистрована залогa – опште карактеристике

2.1. Појам регистроване залогe

Регистрована залогa⁵ се може одредити као бездржавинска залогa на покретним стварима (и правима), која настаје уписом у посебан регистар залогe и која свог носиоца овлашћује на намирење из вредности заложене ствари пре других поверилаца, ако дужник не намири обезбеђено

³ Преднацрт грађанског законика Србије, доступан на интернет адреси: <http://www.propisi.com/prednactr-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html>. У даљем тексту Преднацрт.

⁴ *Soft law* („меко“ право) Европске уније обухвата различите правно необавезујуће акте, где спадају и нацрти модел-правила, од којих је један веома значајан за грађанско право, јер је основ за планирани настанак Европског грађанског законика - Нацрт заједничког референтног оквира за европско приватно право, *Draft Common Frame of Reference iz 2008.*, доступан на: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf. У даљем тексту DCFR.

⁵ Регистрована залогa је у домаћем праву регулисана Законом о заложном праву на стварима уписаним у регистар, Сл. гласник РС, бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 - испр., 99/2011 - др. закони и 31/2019. У даљем тексту: ЗРЗ.

потраживање о доспелости.⁶ Будући да је реч о недржавинском облику заложног права, залогодавац након залагања остаје држалац ствари и користи све економске бенефите од држања своје ствари током трајања односа обезбеђења.⁷ *Ratio* увођења овог института у бројним регулативама је превазилажење мана ручне залоге и адекватније задовољавање потреба савремене тржишне привреде путем „мобиљарних“ средстава обезбеђења потраживања.⁸ У доктрини⁹ се ово стварно право оцењује као модерно, са једноставном техником примене у пракси, флексибилно, са широко одређеним објектом (обухвата готово све врсте покретних ствари и права), са минималним ограничењима аутономије воље странака, са гарантованим публицитетом и могућношћу вансудског намирења.

2.2. Обележја регистроване залоге

1. Важећа регулатива регистроване залоге. У домаћем позитивном праву¹⁰ регистрована залога је уведена први пут усвајањем Закона о

⁶ Чл. 1 ст. 3 и чл. 66 ЗРЗ.

⁷ Ипак, ово је правило, али странке ако желе, могу уговорити и другачије. Видети: Стојановић, Д., *Стварно право*, Београд, 1977, стр. 222; Хибер, Д., Живковић, М., *Обезбеђење и учвршћење потраживања*, Београд, 2015, стр. 177 и даље; Ковачевић - Куштримовић, Р., Лазих, М., *Стварно право*, Ниш, 2009, стр. 290-296; Медић, Д., *Ново стварно право Републике Српске*, Бања Лука, 2011, стр. 103-114; Планојевић, Н., *Стварно право у пракси*, Крагујевац, 2012, стр. 315; Бабић, И., *Заложно право, Стварноправно обезбеђење потраживања*, у: Примена нових закона у области привреде, правосуђа и радних односа, Право теорија и пракса, Нови Сад, 2005, стр. 41-47; Gavella N. et al., *Стварно право*, Загреб, 1998, стр. 781 и даље; Чулиновић Херц, Е., *Уговорно осигурање трајбина залагањем покретних ствари без предаје ствари у посјед вјеровника*, Ријека, 1998, стр. 390.

⁸ О афирмацији средстава бездржавинског обезбеђења у упоредном праву и даљим тенденцијама развоја видети детаљно: Oftinger, K., *Das Fahnispfand, Commentaire zurichois*, 3rd. Edition, Zürich, 1981, стр. 154 и даље; Doskotz, E., *Faustpfand oder Registerpfand (Mobiliarhypothek) als moderne Pfandrechtsar an beweglichen Sachen*, diss. Erlangen, 1934, стр. 110; Повлакић, М., *Модерне тенденције у развоју средстава обезбеђења потраживања с посебним освртом на беспосједовну (регистрану) залозу*, Сарајево, 2001, стр. 158 и даље; Simonetti, P., *Мобиљарна хипотека*, Привреда и право, бр. 1-2/93, стр. 63 и даље.

⁹ Rank, W., *Harmonization of National Security Rights*, у: Drobniг, U., Snijders, H., Zipprow, E. J., *Divergences of Property Law, an Obstacle to the Internal Market*, München, 2006. Нав. према: Хибер, Д., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 176; Тајти, Т., *Comparative Secured Transactions Law*, Budapest, 2002; Медић, Д., *Бездржавинска залога у упоредном праву*, Српска правна мисао, бр. 1-4/00, стр. 201-218; Стојановић, Д., *Бездржавинска залога (покретна хипотека)*, Зборник правног факултета у Нишу, св. 10, 1971, стр. 43.

¹⁰ О мотивима, техникама и фазама имплементације овог института у домаћем праву код: Хибер, Д., Живковић, М., *нав. дело*, стр. 173-177.

заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (ЗРЗ.) Разлог увођења овог особеног права обезбеђења је не само одговор на потребе праксе, већ и потреба за усклађивањем законских решења на субрегионалном,¹¹ као и на регионалном нивоу. На тај начин је учињен важан корак у циљу усаглашавања националних решења са тековинама европског комунитарног права. Што се упоредног права тиче, готово све савремене регулативе нормирају овај вид обезбеђења потраживања на покретним стварима.¹²

2. Услови за заснивање. У домаћем праву регистрована залога (најчешће) настаје уговорним путем, дакле на основу пуноважног уговора странака.¹³ Поред *titulus*-а за њено конституисање неопходан је и *modus*, то је упис овог права у посебан јавни регистар¹⁴, а уз прибављену *clausulu intabulandi* (на захтев овлашћеног лица).¹⁵ На овај начин је обезбеђен публицитет ове залоге на покретностима и осигурано дејство *erga omnes*.

3. Функција регистроване залоге. Сврха регистроване залоге је реално обезбеђење потраживања. Њен коначни домашај је у реализацији права намирења (које се такође реализује двофазно, као и код хипотеке, кроз тзв. статичну и динамичну фазу). Основна предност бездржавинске залоге (у односу на државинску) је што залогопримца лишава обавезе чувања, старања о покретној ствари, а са друге стране залогодавца не лишава државине ствари и свих економских користи од ње током трајања односа обезбеђења.

4. Начела регистроване залоге су сва стварноправна и заложноправна начела, од којих постоје и одступања (одступање тако постоји пре свега код начела официјелности - могућност вансудске продаје и др.).

¹¹ О регулативи регистроване залоге у земљама у нашем окружењу (тзв. транзицијским) видети више код: Јаневски, А., *Врсте уговорних стварноправних осигурања на покретним стварима, објекти који могу бити заложени, потраживања која могу бити осигурана*, Компаративни преглед земаља – Србија, Македонија, БиХ, Хрватска, Црна Гора и Албанија, књ. II, Београд, 2010, стр. 303-307; Holst, C. J., *Reforma prava o obezbeđenju potraživanja pokretnim stvarima u Jugoistočnoj Evropi*, Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit mbH (Hrsg.), Das Budapest Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, GTZ, 2003, стр. 82 и даље.

¹² О француској хипотеци на покретним стварима видети: Ripert, G., Roblot, R., *Traite de droit commercial*, t. 2, Paris, 1996, стр. 721 и даље; Cabrillac, M., Mouli, C., *Droit des sûretés*, cinquième édition, Paris, 1999, стр. 559 и даље. О регулативи регистроване залоге у земљама у нашем окружењу видети више код: Повлакић, М., *нав. дело*, стр. 58-89.

¹³ Више о томе код: Тешкић, Н., *Обезбеђење на покретним стварима и потраживањима*, Форум за грађанско право за Југоисточну Европу – избор радова и анализа, књ. 2, стр. 228.

¹⁴ Упис у регистар има конститутивно дејство. Видети: чл. 4 ЗРЗ.

¹⁵ Тако и: Лазић, М., *Реформа заложног права у Републици Србији*, Европски правник, бр. 2/2007, стр. 81.

3. Фидуцијарни пренос својине као реална гаранција – опште карактеристике

3.1. Појам фидуцијарног преноса својине

У доктрини¹⁶ се фидуцијарни пренос својине најчешће дефинише као специфично право базирано на правном послу којим једна страна уговорница (тзв. фидуцијант) преноси својину у сврху обезбеђења намирења потраживања на другу страну (тзв. фидуцијара). Притом, ова лица уговарају да ће стварно дејство уговора бити уже од формалноправног и да ће по остварењу одређеног услова, привремено пренето право бити враћено фидуцијанту (преносиоцу)¹⁷. Фидуцијарна својина тако оличава привремено стечено право својине на ствари, које условно овлашћује повериоца на првенствено намирење доспелог (фидуцијарно обезбеђеног) потраживања, ма код кога да се ствар налази. Притом, ово савремено право обезбеђења потраживања има за темељ римску варијанту фидуције - *fiducia cum creditore contracta*, која је имала улогу заложног права, као претеча *pignus*-а и хипотеке.¹⁸

3.2. Обележја фидуцијарног преноса својине

1. Статус у појединим регулативама *de lege lata* и *de lege ferenda*.

А. У српском важећем праву фидуцијарни пренос својине није законом регулисан, али се у пракси начелно сматра дозвољеним, јер представља флексибилно средство добровољног осигурања потраживања. Услов његовог

¹⁶ Рашовић, З., *Стварноправна обезбеђења на непокретностима у Црној Гори*, Форум за грађанско право за Југоисточну Европу, Цавтаг, 2010, стр. 621-622; Тешкић, Н., *Фидуцијарни пренос својине као средство обезбеђења потраживања*, Правни живот бр. 10/2012, стр. 113; Вренчур, Р., *Фидуцијарни пренос власничког права у осигурање на покретним стварима у новом словеначком праву* у: Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit mbH (Hrsg.), *Das Budapester Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas*, Bremen: Edition Temmen, 2003, стр. 291-303, стр. 292; Лазић, М., Планојевић, Н., *Својина и фидуцијарна својина у новом стварном праву Црне Горе*, Правни живот, књ. 548, бр. 10/2011, стр. 511-528.

¹⁷ Детаљно о овом институту у упоредном праву видети: Повлакић, М., *Фидуцијарно власништво у упоредном праву и судској пракси*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 24. бр. 1/2003, стр. 194-243, стр. 212; Хаџимановић, Н., *Критички прилог 1 о питању могућности некаузалног и неакцесорног уређења права обезбеђења – истовремено испитивање пожељности феномена фидуције у Југоисточној Европи*, Нова Правна Ревивија, Часопис за домаће, њемачко и европско право, бр. 2/2012, стр. 32 и даље.

¹⁸ Видети више у: Павићевић, А., *Појам фидуцијарног преноса својине као реалне гаранције*, Зборник радова: *Садашњост и будућност услужног права*, Крагујевац, 2022, стр. 227-247.

законитог конституисања јесте намера странака управљена на раздвајање правних и економских ефеката овог посла,¹⁹ а нарочито да такво дејство није уговорено ради остваривања недозвољеног циља, ни изигравања прописа.²⁰ Насупрот фидуцијарном преносу својине, фидуцијарни пренос потраживања јесте уређен и то у Закону о облигационим односима.²¹ За разлику од домаће регулативе, већина осталих из нашег окружења (републике из састава некадашње СФРЈ) је законом уредила могућност фидуцијарног преноса својине²².

Б. Статус у предлозима будућег српског права. Када су у питању предлози будућег српског грађанског права, ни Преднацрт ГЗС не садржи ову регулативу, а једини предлог закона којим је фидуцијарни пренос својине регулисан јесте Нацрт законика о својини и другим стварним правима из 2011. У овом тексту је фидуцијарни пренос својине насловљен аутентично и дефинисан на следећи начин: „(1) Право нерегистроване поверене обезбеђујуће својине је право повериоца (повереника) који је уговором овлашћен да својину, поверену му ради обезбеђења потраживања (обезбеђено потраживање), врши на предатој му покретности (поверена ствар), а дужник, односно треће лице (поверавач) до намирења обезбеђеног потраживања има право очекиване обезбеђујуће својине. (2) Повереник може трећем лицу да пренесе своја овлашћења да ствар држи, употребљава и користи, не мењајући поверену ствар ни њену намену, а поверавач - своју очекивану обезбеђујућу својину. (3) Поверениково право нерегистроване поверене обезбеђујуће својине, односно поверавачево право очекиване својине могу се уписати у јавном регистру.“²³

В. Статус у регулативама у нашем окружењу. У циљу превазилажења недостатака државинских средстава обезбеђења потраживања (а пре свих, ручне залог), европскоконтинентално право је изградило два механизма у циљу што адекватније заштите интереса обе стране – даваоца и примаоца обезбеђења и то: право задржања својине и фидуцијарни пренос својине. Са друге стране,

¹⁹ Формалноправно посматрано – власник оптерећене ствари је стичалац (фидуцијар), а фактички (економски) власник остаје претходник (фидуцијант). Рашовић, З., *Стварноправна обезбеђења...*, стр. 622.

²⁰ Више о фидуцијарним правним пословима видети: Гамс, А., *Нешто о фидуцијарним правним пословима*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/1960, стр. 24 и даље; Ђуровић, Љ., *Уговор о фидуцијарном преносу својине*, *Правни живот*, бр. 10/1998, стр. 812 и даље.

²¹ Чл. 445 Закона о облигационим односима РС, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989; Сл. лист СРЈ, бр. 31/1993; Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003. У даљем тексту ЗОО.

²² Детаљно у: Павићевић, А., *Фидуцијарни пренос својине као право реалног обезбеђења потраживања*, *Гласник права*, год. XI, бр. 2/2020, стр. 3-18.

²³ Чл. 633. и даље Нацрта. Видети више у: Павићевић, А., *Врсте и садржина фидуцијарног преноса својине према Нацрту законика о својини и другим стварним правима Србије*, *Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније*, књ. 10, Крагујевац, 2022, стр. 507-523.

англоамеричко право је изградило пандан овим институтима - trust.²⁴ За разлику од домаћег права, у упоредном праву²⁵ фидуцијарни пренос својине представља врло афирмисано право реалног обезбеђења. Већ деценијама се примењује у пракси иако неинституционализован у многим регулативама, пре свега - у немачком²⁶ и швајцарском праву,²⁷ а последњих деценија се све више нормира законом, нарочито у земљама у транзицији, па тако и у правима земаља са којима делимо заједничку правну традицију, попут: Хрватске²⁸, Словеније,²⁹ Црне Горе³⁰ и Северне Македоније.³¹

2. Услови за заснивање. У доктрини се наводи да је за стицање фидуцијарне својине потребно испуњење следећа два услова збирно: а) власник ствари дате у гаранцију може бити дужник, али и треће лице; и б) мора постојати пуноважан

²⁴ Више о појму и афирмисању фидуцијарног преноса својине у упоредном праву и паралели са установом *trust-a* видети код: Dyer, A., van Loon, H., *Report on trusts and analogous institutions*, Actes et documents, Proceedings of the fifteenth Session, Tome II, Trust applicable law and recognition, Hague, 1985, стр. 60.

²⁵ У хрватском, македонском и црногорском праву могу се фидуцијарно преносити својина, као и друга права. У словеначком праву, само се својина на покретним стварима (чл. 63. и 201 СПЗ) и правима (чл. 207 и даље СПЗ) може фидуцијарно преносити, као и у предлогу домаћег Нацрта из 2011. О особеностима фидуцијарног преноса својине, као нерегулисаног, али у пракси постојећег права обезбеђења потраживања у француској регулативи: Ripert, G., Roblot., R., *Traite de droit commercial*, t. 2, Paris, 1996, стр. 713.

²⁶ Видети: § 223 ст. 2 Немачког грађанског законика (НГЗ). О карактеристикама фидуцијарног преноса својине у немачкој регулативи видети детаљно код: Baug, F., *Lehrbuch des Sachenrechts*, 12. Aufl., München, 1983, стр. 590 и даље; Pottschmidt, G., Rohr, U., *Kreditsicherungsrecht*, 3. Aufl., München, 1986, стр. 178; Стојановић, Д., Павићевић, Б., *нав. дело*, стр. 215-232.

²⁷ Видети: чл. 717 Швајцарског грађанског законика (ШГЗ)

²⁸ У хрватском праву је правни основ за фидуцијарни пренос својине препознат у важећем Закону о извршном поступку чл. 273-279 (судско, односно нотаријално, добровољно обезбеђење). Осим тога сматра се утемељеним и на основу Закона о власништву и другим стварним правима (чл. 34). Више о фидуцијарном преносу својине у хрватском праву код: Gavella, N., Борић, Т., *Стварно право у Хрватској*, Увод и превод текстова Беч-Берлин, 2000, стр. 96-98; Holst, С. Ј., *нав. чланак*, стр. 90; Ернст, Х., *Стварноправна осигурања на некретнинама у Републици Хрватској*, у: Civil Law Forum for South East Europe, Collection of studies and analyses. First Regional Conference, Цавтат 2010, Vol. II, Beograd, 2010, стр. 576 и даље; Кнежевић, В., Пак, Ј., *Заложно право на покретним стварима*, Промене стварног права у Србији, Могућности реформе у оквиру регионалног развоја у југоисточној Европи, Београд, 2004, стр. 176-177.

²⁹ Видети: чл. 37. ст. 2. Стварноправног законика Републике Словеније (СПЗ). Више о овом облику обезбеђења потраживања у словеначком праву видети: Вренчур, Р., *нав. чланак*, стр. 291-303.

³⁰ Видети: чл. 353 ст. 2 Закона о својинскоправним односима Црне Горе. Видети и: Закон о фидуцијарном преносу права својине, Сл. лист РЦГ, бр. 23/1996.

³¹ Закон о обезбеђењу потраживања Северне Македоније, Сл. весник, бр. 87/07

уговор усмерен на стварање права обезбеђења (стварноправни уговор),³² уз паралелно постојање посебног уговора (облигационоправне природе), који скрива каузу првог правног посла.³³ Облигационоправни ефекат фидуцијарног преноса својине је „везивање“ стварноправног дејства за посебан облигациони споразум, тзв. *actum fiduciae*, који обавезује сауговораче на условни повраћај својине. Овај уговор је тако сложени правни посао који се састоји од два уговора: 1) уговор о преносу својине у циљу обезбеђења потраживања; и 2) уговор којим се ограничава фактичко дејство преноса. Коначно, када је реч о модусу стицања, у регулативама које дозвољавају фидуцијарни пренос својине на непокретностима (попут решења Црне Горе), додатни услов је и извршен упис у јавни регистар права на непокретностима, уз забележбу фидуцијарног преноса својине.

3. Функција. Иако фидуцијарни пренос својине представља најстарије право реалног обезбеђења потраживања (које је настало у римском праву као последица неразвијене технике права обезбеђења), оно данас егзистира у пословној пракси многих земаља (али и у појединим законодавствима као институционализовано право обезбеђења), које успешно надокнађује недостатке ручне залогe.³⁴ Иако може имати и друге функције³⁵ (нпр. фидуција може бити уговорена и у форми *fiducia cum amico contracta*, као правни посао који је закључен претежно у интересу фидуцијанта; затим, зарад вођења парнице и др.), њена најчешћа сврха је обезбеђујућа. Она настаје специфичним дељењем својинских овлашћења на фидуцијанта и фидуцијара (тзв. поверавача и повереника, терминологијом домаћег Нацрта), уз способност прикривања дуга (што је њена предност), али и бонитета дужника (што представља њен недостатак).

4. Сличности између регистроване залогe и фидуцијарног преноса својине

На основу претходно наведених обележја регистроване залогe и фидуцијарног преноса својине у модалитету реалне гаранције у упоредном

³² О правној природи овог уговора видети више код: Ђуровић, Љ., *нав. чланак*, стр. 815. О форми овог уговора, као конститутивном елементу његовог настанка у праву Црне Горе, видети: чл. 353 ст. 2 Закона о својинскоправним односима Црне Горе. Видети: чл. 358 и чл. 378 Закона о својинско-правним односима Црне Горе.

³³ Тако и: Лазић, М., *Реформа заложног права...*, стр. 84.

³⁴ О томе више код: Стојановић, Д., *Стварно право...*, стр. 272-273; Гамс, А., *Основи стварног права*, 8. Изд., Београд, 1980, стр. 200; Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд, 1996, стр. 72; Ђорђевић, А., *О фидуцијарним правним пословима*, Архив за правне и друштвене науке, бр. 5-6/1926, стр. 344; Ковачевић - Куштримовић, Р., *Грађанско право (Општи део)*, 1995, стр. 166; Ђуровић, Љ., *нав. чланак*, стр. 824; Рашовић, З., *Фидуцијарни правни послови и фидуцијарна својина*, Подгорица, 1997, стр. 11.

³⁵ Више о томе видети код: Лазић, М., *Реформа заложног права...*, стр. 84.

праву и пракси, могуће је сумарно изложити следеће сличности између ова два института.

1. Заједничка идеја оба института је потреба за: еквиваленцијом узајамних давања и појачавањем одговорности за испуњење преузетих обавеза.

2. Заједничка функција коју врше је реално обезбеђење потраживања (конституисано на одређеној телесној ствари), што је уједно и њихов заједнички виши родни појам (*genus proximum*). Ако дужник не намири обезбеђено потраживање о доспелости, титулар регистроване залоге, односно фидуцијар реализују своје право обезбеђења из конкретне оптерећене ствари.

3. Осим уговорног дејства *inter partes*, оба института (по правилу) имају дејство и према трећим лицима (*erga omnes*). И регистрована залога и фидуција обавезују трећа лица да поштују право обезбеђеног повериоца. Залогопримац је као такав носилац права бољег ранга, док је фидуцијар према трећим лицима – власник ствари.

4. Основ настанка (титулус) регистроване залоге (по правилу)³⁶ и фидуције (увек) је правни посао, што значи да оба института представљају добровољно, уговорно обезбеђење потраживања. Они дакле настају деривативним путем, извођењем од претходног титулара права. У упоредном праву су залогопримци код регистроване залоге по правилу банке и други привредни субјекти, а сам институт се сматра правом обезбеђења трговачког права. У домаћем праву није тако, већ су субјекти у правном односу насталим уговарањем регистроване залоге – сва физичка и правна лица.

5. Регистрованој залози и фидуцији су заједничка и нека заложноправна начела, као и одступања од њих. Наиме, иако је неспорно реч о једном модалитету заложног права, регистрована залога је институт који показује битна одступања од типичних заложноправних начела, а то су: специјалност³⁷, акцесорност, официјелност и недељивост³⁸. Тако се регистрованом залогом могу обезбедити и условно и будуће потраживање, баш као и фидуцијарним обезбеђењем. Ипак, начело специјалности се сматра очуваним, будући да се у регистар мора уписати највише могући износ будућег или условног потраживања. Даље, када је реч о заједничком одступању од начела официјелности - осим судске продаје оптерећене ствари, дозвољена је и вансудска продаја објекта регистроване залоге, што је кључна предност оба ова института у савременој тржишној пракси. Коначно, начело акцесорности је једино заложноправно начело које не важи и за фидуцијарни пренос својине (што је једно од његових суштинских обележја).

³⁶ Видети: Baur, F., Stürmer, R., *Sachenrecht, Lehrbuch des Sachenrecht*, München, 1999, стр. 515; Лазих, М., *Права реалног обезбеђења*, Ниш, 2009, стр. 158.

³⁷ Видети: чл. 7 ЗРЗ.

³⁸ Чл. 39 ЗРЗ.

6. Делом им је заједнички и објекат оптерећеног права: оба се углавном заснивају на покретним стварима³⁹ - регистрована залога искључиво, а фидуцијарни пренос својине претежно (нпр. у праву Црне Горе и Хрватске фидуцијарно се може оптеретити и непокретност). Осим тога, предмет обе гаранције може бити и генеричка, заменљива, збирна ствар, робни лагер, чак и будућа ствар, а потенцијално и имовина фидуцијанта (а не само поједино имовинско право).⁴⁰

7. У оба случаја је оптерећена ствар (макар иницијално) туђа и то (по правилу) у својини дужника из главног, реално обезбеђеног уговорног односа. Ово правило строго важи за ствар која је објекат регистроване залог, која је класично ограничено стварно право на туђој ствари (*ius in re aliena*), док за фидуцијарни пренос својине то не можемо безрезервно рећи. Наиме, предмет фидуцијарног оптерећења је ствар која је економски у својини дужника-фидуцијанта, а формалноправно у својини повериоца-фидуцијара, што је последица аутентичног садржинског цепања својинских овлашћења на два лица.

8. Ова два права се могу (начелно) означити и као права коришћења ствари. Наиме, залогодавац код регистроване залог, као и фидуцијант током трајања односа обезбеђења остварују економске користи од реално оптерећене ствари, која остаје у њиховом непосредном поседу, што значи да они могу у међувремену извлачити различите користи од ње, привређивати и тиме олакшати своју отплату обезбеђеног потраживања. Тиме је положај обе стране олакшан – залогопримац/фидуцијар не мора збрињавати оптерећену ствар, а залогодавац/фидуцијант је у повољнијој економској позицији, те ће брже и лакше отплатити дуг, што је у интересу оба контрахента.

9. Оба обезбеђена повериоца - залогопримац и фидуцијар су држаоци (непосредни и/или посредни), те уживају државинску заштиту и право на самопомоћ, као и право на петиторну заштиту својих стварних права.

10. Заједнички је увек део садржине ових права, а то је вршење притиска на дужника да испуни дуговану престацију (тзв. статична фаза у обезбеђењу потраживања).

11. Оба права свом титулару гарантују и право намирења из вредности оптерећене ствари уз првенствени ранг (тзв. динамична фаза). Наиме, оба ова права је (по правилу) могуће реализовати тек по доспелости њима обезбеђеног потраживања, уз претходни избор начина намирења дуговоног из вредности те оптерећене ствари (а не из целокупне имовинске масе дужника).

³⁹ Више о збиру ствари, будућој ствари, припацама и плодовима заложене ствари као објекту регистроване залог видети код: Тешић, Н., *Регистрована залога*, Београд, 2007, стр. 138 и даље.

⁴⁰ О објектима фидуцијарног преноса својине (с нарочитим освртом на немачко право) видети више код: Стојановић, Д., Павићевић, Б., *нав. дело*, стр. 219 и даље.

Последично, сличност је и начелна забрана иницијалног уговарања *lex commissoria*.⁴¹

12. У стечају дужника оба института (начелно) имају дејство разлучног права, које омогућава издвајање оптерећене ствари из имовинске масе власника и гарантују засебно намирење.⁴²

13. Оба права су у функцији претежне заштите интереса обезбеђеног повериоца, јер су средство појачавања његове правне позиције и осигурања наплате потраживања.

14. Оба института карактерише могућност вансудског намирења (конкретно, то зависи од статуса залогопримца – као физичког или правног лица – привредног субјекта).

15. Као заједничка карактеристика се може означити и „привремено трајање“ оба института. Начелно, оба права имају улогу обезбеђења потраживања, што заиста инсинуира потенцијално краће трајање. Међутим, фидуција може у зависности од жеља и потреба фидуцијанта и фидуцијара из условне, привремене и садржински ограничене - да прерасте у „праву“ својину дотадашњег фидуцијара (повереника).

5. Разлике између регистроване залоге и фидуцијарног преноса својине

На основу претходно анализираних карактеристика ова два института, утисак је да - упркос појединим сличностима, разлике између регистроване залоге и фидуцијарног преноса својине дефинитивно постоје и нису малобројне.

1. Регистрована залога и фидуцијарни пренос својине пре свега, немају заједнички „корен“, дакле, ни приближну дужину правне традиције. Наиме, фидуција датира још из римског права (претеча јој је тзв. *fiducia cum creditore contracta*), а етимолошки датира од речи *fides*,⁴³ што означава поверење странака, као предуслов закључења правног посла. Са друге стране, регистрована (бездржавинска) залога је новијег порекла, настала је као потреба савремене европске привредне праксе за залагањем без преноса поседа и то независно од нарочитог поверења странака (јер овде се „не преноси више него што се уистину хтело“, па опасности од изигравања поверења и злоупотребе нема).

⁴¹ О могућности накнадног уговарања комисорне клаузуле видети: Стојановић, Д., Павићевић, Б., *нав. дело*, стр. 230.

⁴² Више о правима и обавезама фидуцијанта и фидуцијара у стечају сауговорача видети више код: Лазић, М., *Реформа заложног права...*, стр. 85.

⁴³ У основи речи *fides*, од које потиче назив фидуција је *поверење* сауговорача, на коме овај институт и данас почива (осећај моралне обавезности) и поштовање дате изјаве воље у чију се истинитост верује (као и у римском праву).

2. Објекат им је донекле различит: наиме, регистрована залога је вид обезбеђења које се заснива на покретним стварима, али и знатно шире – и на правима (према ЗРЗ). Насупрот томе, фидуцијарни пренос својине је право које се традиционално везује за ствар као објекат, док институт фидуцијарног преноса потраживања паралелно (и независно) регулишу норме ЗОО (јер је реч о релативном, облигационом праву, а не стварном). Осим тога, регистрована залога је право обезбеђења које се може засновати искључиво на покретној ствари (не и на непокретној), док фидуцијарни пренос својине има различито дефинисан објекат у појединим регулативама. Тако, у Немачкој је фидуцијарни пренос својине могућ искључиво на покретним стварима, као и у законодавству Словеније, док је у другим регулативама (пр. право Хрватске, Црне Горе, решење домаћег Нацрта) његов објекат шире одређен – па може бити заснован и на непокретностима.

3. Титулар регистроване залогe нема непосредну државину заложене ствари током трајања заложноправног односа, већ само посредну (иако се овај институт традиционално означава као «бездржавинска залога»), јер оптерећени објекат увек остаје у поседу залогодавца. Регистрована залога дакле, безизузетно остварује публицитет - путем уписа залогe у посебан регистар (који је конститутивног карактера), налик хипотеци, као заложном праву на непокретностима. Са друге стране, фидуцијарни пренос својине у свом традиционалном руху (насталом у немачкој пословној пракси) јесте такође бездржавинско обезбеђење, али се не уписује у посебне јавне регистре, што такође има одређене предности. Стога не чуди опредељење творца домаћег Нацрта да укључи у садржину овог текста обе варијанте фидуцијарног обезбеђења, ради коришћења различитих бенефита и то – регистровани и нерегистровани модалитет. Први облик је бездржавинско обезбеђење, јер упис гарантује публицитет и заштиту права од трећих лица, док је други модалитет нерегистрован, а државина фидуцијара остварује улогу публицитета.⁴⁴

4. У вези са стицањем државине титулара ових двеју реалних гаранција, разлика постоји и у погледу тренутка остварења права на државину: код фидуцијарног преноса својине тај тренутак може бити ранији, одређен већ моментом настанка ове реалне гаранције (код нерегистрованог модалитета, као државинског обезбеђења, према решењу Нацрта), а код регистроване залогe – тај тренутак је каснији, тек по доспелости потраживања (што је прецизно одређено у ЗРЗ).

5. Потенцијално је различита и подела овлашћења и обавеза (разлика у садржини права – државина, коришћење и прибирање плодова, па и располагање) залогопримца и заложног дужника у односу на фидуцијара и

⁴⁴ Видети: чл. 633 и 634 Нацрта.

фидуцијанта⁴⁵, што зависи од модалитета фидуцијарног преноса својине који предвиђа конкретни законодавац (бездржавинско или државинско обезбеђење).

6. Регистрована залогa је гаранција чији се публицитет искључиво остварује уписом у посебан јавни регистар, те је прати право следовања (дакле и неспорно апсолутно дејство *erga omnes*). Насупрот томе, пошто за фидуцију упис овог права може и да изостане (у тзв. нерегистрованом модалитету), тада је спорно дејство *erga omnes* овог права и његова петиторна заштита (фидуцијарно пренета својина штити се по правилу, посебном облигационом тужбом).

7. Једно заложноправно начело је значајна одлика регистроване залогe, али не и фидуцијарног пореноса својине, а то је акцесорност. Фидуција се у доктрини⁴⁶ квалификује или као неакцесорно средство обезбеђења или као квазиакцесорно. Ипак, механизам постизања акцесорног дејства креираног фидуцијарног обезбеђења је особен: остварује се путем посебног облигационог споразума, који крије каузу обавезивања и обавезу условног повраћаја фидуцијарне (подељене) својине. Ако фидуцијар располаже фидуцијарном својином супротно закљученом облигационом споразуму странака о сврси осигурања, злоупотребио је своје право, а савесно треће лице постаје власник дотад фидуцијарно оптерећене ствари, док фидуцијанту преостаје само могућност утужења и захтевање надокнаде причињене штете (облигационоправни, а не стварноправни захтев). Отуд закључак да фидуција, формално посматрано, знатно превазилази циљеве обезбеђења⁴⁷; оптерећена ствар је фидуцијарна својина, што је макар на први поглед, чини правом са снажнијим правним дејством од регистроване залогe.⁴⁸

8. Разлика постоји и у начину престанка ова два института. Наиме, модус престанка регистроване залогe је испис из јавног регистра, док упис и испис не морају бити начини стицања, ни престанка фидуцијарног преноса својине, нити његов искључиви начин остваривања публицитета, изузев када је објекат обезбеђења непокретна ствар.

⁴⁵ Детаљније о правима и обавезама фидуцијанта и фидуцијара видети: Мићовић, М., *Савремена средства реалног обезбеђења банкарских кредита*, Зборник радова: Србија и Европско право IV, Крагујевац, 1999-2000, стр. 278-281.

⁴⁶ Део доктрине овај правни посао оцењује као несумњиво *неакцесоран*. Видети: Jessel Holst, С., *нав. чланак*, стр. 90. „Приликом реформе Словенија и Хрватска су се свесно определиле за увођење фидуцијарне својине као средства обезбеђења и неакцесорног права, поред бездржавинског заложног права као акцесорног средства обезбеђења“. Ово питање је у доктрини ипак спорно. Уп. Лазих, М., *Реформа заложног права...*, стр. 84. Овај аутор закључује да је фидуцијарни посао „у суштини акцесоран“.

⁴⁷ Стојановић, Д., Павићевић, Б., *нав. дело*, стр. 22.

⁴⁸ Павићевић, А., *Дејство, заштита и престанак фидуцијарног преноса својине према нацрту Законика о својини и другим стварним правима Србије*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 13, Крагујевац, 2022, стр. 59-78.

9. Својина на оптерећеној ствари је у рукама различитих титулара. Наиме, услов заснивања регистроване залогe је залагање туђе (дужникове) ствари; а насупрот томе, фидуцијар има право обезбеђења формално на својој ствари (која му је фидуцијарно пренета у својину).⁴⁹

10. За разлику од регистроване залогe, која неспорно спада у групу апсолутних, стварних права и то ограничених стварних права на туђој ствари, конкретно – у групу заложних права, правну природу фидуцијарног преноса својине доктрина одређује као спорно питање.⁵⁰ У домаћој и страниј доктрини постоје различите теорије,⁵¹ којима се фидуцијарни пренос својине означава као: модалитет својине, затим, као врста заложног права, као реална гаранција *suī generis* или чак као правна моћ, правно стање и др. Тако, поједини аутори говоре о: две паралелно постојеће својине на ствари, настале цепањем једне (попут *trust-a*) англоамеричког права; о „правој“ и „неправој“ својини; о две сукцесивне својине – „претходна и потоња“ или „поверена и очекивана својина“; о „ничијем праву“ на одређено време; о „паузи у имовини“ или „заграђеној својини“, као бессубјектном субјективном грађанском праву; о „стварном праву на чекање“; о „правној моћи која се може претворити у „праву“ својину, о институту мешовите правне природе на граници материјалног и процесног права; и о својини *суи генерис*.

11. Док је регистрована залогa у већини регулатива данас институционализовано право обезбеђења, фидуцијарни пренос својине и даље по правилу функционише као нерегулисан у прописима већине земаља, али ипак допуштен у пракси.⁵² Таква је ситуација пре свега у немачком и швајцарском праву, која већ традиционално примењују овај институт и којима регулатива истог није ни потребна, због низа правила која је изградила тамошња пословна пракса. Ипак, изванредан број регулатива га је последњих деценија ипак регулисао законом у циљу заштите правне сигурности, што сматрамо добрим курсом.

⁴⁹ Тако и: Ђуровић, Љ., *нав. дело*, стр. 825.

⁵⁰ Стојановић, Д., *Стварно право...*, стр. 303. Ипак, о њиховој блискости са заложним правом сведочи правило о супсидијарној примени неких одредби заложног права и на фидуцијарни пренос својине. У хрватском праву ово правило је експлицитно предвиђено у чл. 297 II. Видети више код: Jessel Holst, С., *нав. чланак*, стр. 90.

⁵¹ Радоњић, А., *Фидуцијарни пренос права својине – једна или више својина?*, Страни правни живот, бр. 1/2019, стр. 16. Smith, L. D., *Trust and Patrimony*, *Revue Générale de droit*, бр. 2/2008, стр. 379-403; Webber, H., *Kreditsicherheiten*, PU: Beck, С Н, 1994, стр. 147; Чулиновић Херц, Е., *нав. чланак*, стр. 236; Медић, Д., *Фидуцијарни пренос својине*, *Годишњак Факултета правних наука*, 2019/9, Бања Лука, стр. 24; Лазић, М., *Планојевић, Н., нав. чланак*, стр. 512.

⁵² Начелно, у француском праву се фидуцијарни пренос својине у сврху обезбеђења сматра недозвољеним, иако се у литератури указује на постојање тзв. *contre-lettre* у чл. 1321 ФГЗ. Видети: Лазић, М., *Реформа заложног права...*, стр. 85.

6. Закључак

Фидуцијарни пренос својине представља одраз слободе уговарања, аутономије воље и начела диспозитивности грађанског права, а његова афирмација у савременим условима је последица особене физиономије и све разноврснијих функција овог необичног института. Иако је поникао још у римском праву, он је преобликован у савременој немачкој пословној пракси, да би данас почео све више да поприма институционализовани облик. Он је распрострањен нарочито у земљама у транзицији, које трагају за новим, флексибилнијим средствима кредитирања и активирања тржишне привреде, а у истовременој потрази за већом правном сигурношћу.

Када је у питању домаће стварно право, права реалног обезбеђења потраживања је потребно реформисати, што се нарочито односи на норме које недовољно прецизно уређују или уопште не уређују поједина атипична средства реалног обезбеђења потраживања, попут у раду анализираних института фидуцијарног преноса својине. Када је реч о будућем српском грађанском праву, два досад израђена предлога предвиђају различита решења. Тако, Преднацртом Грађанског законика Србије фидуцијарно обезбеђење није нормирано, за разлику од раније израђеног законског предлога - Нацрта законика о својини и другим стварним правима, што друго поменуто решење чини неупоредиво иновативнијим и разрађенијим. Њиме је по први пут у домаћем праву и формално предложено институционализовање фидуцијарног преноса својине у сврху обезбеђења (на нивоу опште законске нормe), што оцењујемо као значајан системски искорак, усклађен са потребама грађанске, а нарочито привредне праксе.

Упркос чињеници да је реч о модерном и корисном институту, који даје сјајне резултате у европској пословној пракси, његово евентуално увођење у српско грађанско право смо условили претходном проценом да је фидуцијарни пренос својине у довољној мери различит од већ постојећег сродног института – регистроване залогe, како се не би законом дуплирали исти или исувише слични институти. Након у раду анализираних физиономије ова два института, можемо закључити да упркос појединим сличностима (пре свега у функцији коју врше), они показују различитост у значајној мери.

Разлике тако постоје у следећим сегментима: пореклу и традицији (фидуција је неупоредиво старији институт); у објекту (фидуцијарно оптерећена ствар може бити и непокретност); у државини реалне гаранције (регистрована залогa је увек бездржавинског карактера, фидуција не нужно); расподели овлашћења и обавеза између титулара гаранције и залогодавца/фидуцијанта (разлика у садржини права); у начину остваривања публицитета (уписом или државином ствари); врстом петиторне заштите (стварноправна или облигационоправна); у начелу акцесорности (фидуција је неакцесорно или „квазиакцесорно“ право); у дејству према трећима (фидуција има снажније дејство, јер оптерећена ствар није туђа заложена, већ ствар која

је већ у својини фидуцијара, па се том својином може и правно располагасти); у начинима престанка; према нормираности (институционализовано/ претежно неинституционализовано право) и коначно, у правној природи (модалитет заложног права, наспрам реалне гаранције *sui generis*).

На основу свега претходно наведеног, однос између ова два института можемо оценити као допуњујући, јер је реч о средствима обезбеђења довољно различитим, а вишеструко корисним за будуће српско грађанско право, те би по нашој оцени и требало да коегзистирају, јер су способна да задовоље разноврсне интересе странака.⁵³ Коначно, с обзиром на трајућу хармонизацију законских решења на нивоу Европске заједнице, увођењем фидуцијарног обезбеђења потраживања, уз већ постојеће реалне гаранције – не само да би се проширила палета домаћег права реалног обезбеђења, већ би се истовремено и домаће право ускладило са решењем *DCFR*-а, као делом тзв. „меког“ права ЕУ – а које паралелно регулише и фидуцију и регистровану залогу.

*Aleksandra Pavićević, Ph.D., Assistant Professor
Law Faculty, University of Kragujevac*

DISTINCTION BETWEEN REGISTERED PLEDGE AND FIDUCIARY TRANSFER OF PROPERTY AS REAL SECURITY

Summary

The subject of the paper is an analysis of the physiognomy of two institutes with the role of real security of claims, which exist in modern comparative law, namely - registered pledge and fiduciary transfer of property for the purpose of real security of claims. Unlike the registered (stateless) pledge on movable property, which is known by all modern regulations, including domestic law, the fiduciary transfer of property is an unusual real guarantee, which is not regulated in positive Serbian law (nor has it ever been). Nevertheless, this institute has long been familiar with European, and especially German, business (banking) practice, as well as numerous newer regulations. Since the introduction of this institute was proposed by one of the two legal projects drafted so far, which embody the future Serbian civil law (Draft Code of Property and Other Real Rights of Serbia from 2011), the author locates the

⁵³ Видети и образложење творца Нацрта из 2006. Водинелић, В., Председник радне групе, *Основно о Нацрту стварноправног законика Србије из 2006.*, Ка новом стварном праву Србије, Београд, 2007, стр. 16.

similarities and differences between the two mentioned institutes, with with the aim of formulating a final assessment on the expediency of introducing this institute into Serbian law de lege ferenda. After the analysis, the author concludes that the fiduciary transfer of property: in terms of content, effect, object, flexibility, multifunctionality and non-accessibility exceeds the purpose of a registered pledge, and with its physiognomy and internal logic embodies a guarantee sui generis, the introduction of which would enrich the range of real guarantees in Serbian law. After all, it is the course of modern European national legislators, but also of supranational EU law, which is significant due to the need to harmonize domestic law with European law.

Key words: *security rights in rem; registered pledge; fiduciary transfer of property; shared property.*

Литература

- Бабић, И., *Заложно право, Стварноправно обезбеђење потраживања*, у: Примена нових закона у области привреде, правосуђа и радних односа, Право теорија и пракса, Нови Сад, 2005.
- Baur, F., *Lehrbuch des Sachenrechts*, 12. Aufl., München, 1983.
- Baur, F., Stürmer, R., *Sachenrecht, Sachenrecht, Lehrbuch des Sachenrecht*, München, 1999.
- Водинелић, В., Председник радне групе, *Основно о Нацрту стварноправног законика Србије из 2006.*, Ка новом стварном праву Србије, Београд, 2007.
- Вренчур, Р., *Фидуцијарни пренос власничког права у осигурање на покретним стварима у новом словеначком праву* у: Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit mbH (Hrsg.), *Das Budapester Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas*, Bremen: Edition Temmen, 2003.
- Gavella N. et al., *Стварно право*, Загреб, 1998.
- Gavella, N., Борић, Т., *Стварно право у Хрватској*, Увод и превод текстова, Беч-Берлин, 2000.
- Гамс, А., *Нешто о фидуцијарним правним пословима*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/1960.
- Гамс, А., *Основи стварног права*, 8. Изд., Београд, 1980.
- Doskotz, E., *Faustpfand oder Registerpfand (Mobilierhypothek) als moderne Pfandrechtsart an beweglichen Sachen*, diss. Erlangen, 1934.
- Dyer, A., van Loon, H., *Report on trusts and analogous institutions*, Actes et documents, Proceedings of the fifteenth Session, Tome II, Trust applicable law and recognition, Hauge, 1985.
- Ђорђевић, А., *О фидуцијарним правним пословима*, Архив за правне и друштвене науке, бр. 5-6/1926.
- Ђуровић, Љ., *Уговор о фидуцијарном преносу својине*, Правни живот, бр. 10/1998.

- Ернст, Х., *Стварноправна осигурања на некретнинама у Републици Хрватској*, у: Civil Law Forum for South East Europe, Collection of studies and analyses. First Regional Conference, Cavtat 2010, Vol. II, Beograd, 2010.
- Живковић, М., *О реформи реалних права обезбеђења у југословенском праву*, Будимпештански симпозијум, Допринос реформи стварног права у државама југоисточне Европе, Бремен, 2003.
- Јаневски, А., *Врсте уговорних стварноправних осигурања на покретним стварима, објекти који могу бити заложени, потраживања која могу бити осигурана*, Компаративни преглед земаља – Србија, Македонија, БиХ, Хрватска, Црна Гора и Албанија, Форум за грађанско право за југоисточну Европу, Избор анализа и радова, Прва регионална конференција, Цавтат, 2010, књига II, Београд, 2010.
- Кнежевић, В., Пак, Ј., *Заложно право на покретним стварима*, Промене стварног права у Србији, Могућности реформе у оквиру регионалног развоја у југоисточној Европи, Београд, 2004.
- Ковачевић - Куштримовић, Р., Лазић, М., *Стварно право*, Ниш, 2009.
- Ковачевић - Куштримовић, Р., *Грађанско право (Општи део)*, 1995.
- Лазић, М., *Реформа заложног права у Републици Србији*, Европски правник, бр. 2/2007.
- Лазић, М., *Права реалног обезбеђења*, Ниш, 2009.
- Мићовић, М., *Савремена средства реалног обезбеђења банкарских кредита*, Зборник радова: Србија и Европско право, књ. IV, Крагујевац, 1999-2000.
- Медић, Д., *Ново стварно право Републике Српске*, Бања Лука, 2011.
- Медић, Д., *Бездржавинска залога у упоредном праву*, Српска правна мисао, бр. 1-4/00.
- Медић, Д., *Фидуцијарни пренос својине*, Годишњак Факултета правних наука, бр 9/2019, Бања Лука.
- Oftinger, K., *Das Fahrmispfand, Commentaire zurichois*, 3rd. Edition, Zürich, 1981.
- Павићевић, А., *Појам фидуцијарног преноса својине као реалне гаранције*, у Зборник радова: Садашњост и будућност услужног права, Крагујевац, 2022.
- Павићевић, А., *Фидуцијарни пренос својине као право реалног обезбеђења потраживања*, Гласник права, год. XI, бр. 2/2020.
- Павићевић, А., *Врсте и садржина фидуцијарног преноса својине према Нацрту законика о својини и другим стварним правима Србије*, Зборник радова: Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 10, Крагујевац, 2022.
- Павићевић, А., *Дејство, заштита и престанак фидуцијарног преноса својине према нацрту Законика о својини и другим стварним правима Србије*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 13, Крагујевац, 2022.
- Планојевић, Н., *Стварно право у пракси*, Крагујевац, 2012.
- Повлакић, М., *Модерне тенденције у развоју средстава обезбеђења потраживања с посебним освртом на безпосредовну (регистрирану) залогу*, Сарајево, 2001.
- Повлакић, М., *Фидуцијарно власништво у упоредном праву и судској пракси*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 24. бр. 1/2003.
- Pottschmidt, G., Rohr, U., *Kreditsicherungsrecht*, 3. Aufl., München, 1986.
- Радоњић, А., *Фидуцијарни пренос права својине – једна или више својина?*, Страни правни живот, бр. 1/2019.
- Rank, W., *Harmonization of National Security Rights*, у: Drobnig, U., Snijders, H., Zippro, E. J., *Divergences of Property Law, an Obstacle to the Internal Market*, München, 2006.

- Рашовић, З., *Стварноправна обезбеђења на непокретностима у Црној Гори*, Форум за грађанско право за Југоисточну Европу, Избор радова и анализа - Прва регионална конференција, Цават, 2010.
- Рашовић, З., *Фидуцијарни правни послови и фидуцијарна својина*, Подгорица, 1997.
- Ripert, G., Roblot, R., *Traite de droit commercial*, t. 2, Paris, 1996.
- Simonetti, P., *Мобилитарна хипотека*, Привреда и право, бр. 1-2/93.
- Smith, L. D., *Trust and Patrimony*, *Revue Générale de droit*, бр. 2/2008.
- Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд, 1996.
- Стојановић, Д., *Бездржавинска залога (покретна хипотека)*, Зборник правног факултета у Нишу, св. 10, 1971.
- Стојановић, Д., *Стварно право*, Београд, 1977.
- Стојановић, Д., *Стварно право*, Крагујевац, 1998.
- Стојановић, Д., Павићевић, Б., *Право обезбеђења кредита*, Београд, 1997.
- Tajti, T., *Comparative Secured Transactions Law*, Budapest, 2002.
- Тешић, Н., *Фидуцијарни пренос својине као средство обезбеђења потраживања*, Правни живот, бр. 10/2012.
- Тешић, Н., *Регистрована залога*, Београд, 2007.
- Тешић, Н., *Обезбеђење на покретним стварима и потраживањима*, Форум за грађанско право за Југоисточну Европу – избор радова и анализа, књ. 2.
- Хибер, Д., Живковић, М., *Обезбеђење и учвршћење потраживања*, Београд, 2015.
- Хацимановић, Н., *Критички прилог 1 о питању могућности некаузалног и неакцесорног уређења права обезбеђења – истовремено испитивање пожељности феномена фидуције у Југоисточној Европи*, Нова Правна Ревивија, Часопис за домаће, немачко и европско право, бр. 2/2012.
- Holst, C. J., *Reforma prava o obezbeđenju potraživanja pokretnim stvarima u Jugoistočnoj Evropi*, Gessellschaft für Technische Zusammenarbeit mbH (Hrsg.), Das Budapest Symposium, Beiträge zur Reform des Sachenrechts in den Staaten Südosteuropas, GTZ, 2003.
- Cabrillac, M., Mouli, C., *Droit des sûretés*, cinquième édition, Paris, 1999.
- Чулиновић Херц, Е., *Уговорно осигурање тражбина залагањем покретних ствари без предаје ствари у посјед вјеровника*, Ријека, 1998.
- Webber, H., *Kreditsicherheiten*, PU: Beck, С Н, 1994.
- Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, Сл. гласник РС, бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 - испр., 99/2011 - др. закони и 31/2019.
- Закон о облигационим односима Републике Србије, Сл. лист СФРЈ, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989; Сл. лист СРЈ, бр. 31/1993; Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003.
- Закон о основама својинско-правних односа Републике Србије (Сл. лист СФРЈ, бр. 6/1980, 36/1990; Сл. лист СРЈ, бр. 29/1996; Сл. гласник РС, бр. 115/2005 – други закон).
- Немачки грађански законик (НГЗ) из 1896. (Bürgerliches Gesetzbuch - BGB).
- Швајцарски грађански законик (ШГЗ) из 1907. (Schweizerisches Zivilgesetzbuch)
- Швајцарски законик о облигацијама (ШЗО) из 1911. (Schweizerisches Obligationenrecht)
- Закон о својинско-правним односима из 2009. (ЗСПО), Сл. лист ЦГ, бр. 19/09.
- Закон о власништву и другим стварним правима Републике Хрватске (ЗВДСП), Народне новине РХ, бр. 91/96.

Овршни закон Хрватске (ОЗ), Народне новине, бр. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22.

Стварноправни законик Републике Словеније, Урадни лист, бр. 87/02.

Закон о изменама и допунама Закона о извршном поступку, Сл.н весник бр. 59/00.

Закон о обезбеђењу потраживања, Сл. весник бр. 87/07.

Преднацрт грађанског законика Србије, доступан на интернет адреси:
<http://www.propisi.com/prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html>.

Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије из 2011 интернет адреса:
<http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html>.

Ка новом стварном праву Србије, Нацрт законика о својини и другим стварним правима Србије, Београд, 2007.

Draft Common Frame of Reference из 2008. (DCFR), Нацрт заједничког референтног оквира за европско приватно право, http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.

Пресуда Вишег привредног суда у Београду, Пж. 263/97 од 29. 01. 1997., *Intermex*.

Пресуда Савезног суда Гзс 19/94 од 24. септембра 1994., Збирка судских одлука, књига 19. свеска 1. стр. 98, Билтен судске праксе привредних судова, бр. 1/1998.

Пресуда вишег суда у Београду, бр. Пж 263/96 од 29. јануара 1997. год, Судска пракса привредних судова, бр. 1/1997.

Решење Врховног суда Србије бр. Рев 3708/2002 од 26. децембра 2002.

Пресуда Савезног суда Гзс 19/94 од 24. септембра 1994., Збирка судских одлука, књига 19. свеска 1. стр. 98, Билтен судске праксе привредних судова, бр. 1/1998, стр. 108.

Врховни суд Србије, Рев-347/96 од 16.10.1996.

Апелациони суд у Крагујевцу, Гж-228/10 од 2.2.2010.

XIX МАЈСКО
САВЕТОВАЊЕ